

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

JOLANA FREMROVÁ

PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ SOUKROMÉHO A RODINNÉHO ŽIVOTA

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Katedra: Mezinárodního práva veřejného

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15. 5. 2012

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, použity byly výhradně citované prameny a práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

V Praze dne 15. 5. 2012

Jolana Fremrová

Obsah

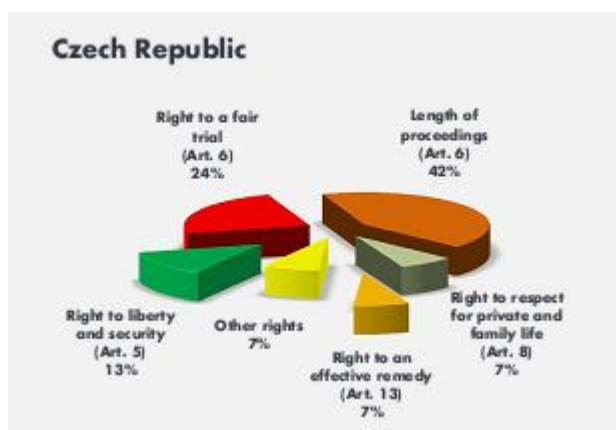
ÚVOD	6
1. ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD	10
1.1. Dílčí úvod	10
1.2. Působnost	13
1.2.1. Ratione loci	13
1.2.2. Ratione personae	14
1.2.3. Ratione materiae	15
1.2.4. Ratione temporis	15
1.3. Struktura a obsah	16
1.4. Evropský soud pro lidská práva	19
1.4.1. Vztah České republiky ke štrasburskému systému ochrany lidských práv	23
2. PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ SOUKROMÉHO A RODINNÉHO ŽIVOTA ...	26
2.1. Dílčí úvod	26
2.2. Pojem ve světle Čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ...	27
2.2.1. Hlavní metody výkladu ustanovení Evropské Úmluvy	29
2.2.2. Princip Margin of appreciation	30
2.2.3. Doktrína pozitivních závazků vysokých smluvních stran a horizontální účinek Evropské Úmluvy	33
2.2.4. Postup Evropského soudu pro lidská práva při posuzování stížnosti pro porušení Článku 8 Evropské Úmluvy	35
3. OBJEKT OCHRANY ČLÁNKU 8 ÚMLUVY O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD	38
3.1. Soukromý život	38
3.2. Rodinný život	42
3.3. Obydlí	47
3.4. Korespondence	49
4. ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY ČLÁNKU 8 ÚMLUVY O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD	50
4.1. Dílčí úvod	50
4.2. Historický kontext formování ochrany práva na příznivé životní prostředí	50
4.3. Východiska ochrany práva na příznivé životní prostředí	53
4.4. Dosavadní klíčová judikatura	55
4.4.1. Průmyslové emise	56
4.4.2. Nadměrný hluk	57
4.4.3. Jaderné pokusy	60
4.4.4. Těžba	62
4.4.5. Stavba přehrady	63
4.5. Omezení práva na respektování soukromého a rodinného života v zájmu ochrany životního prostředí	64
ZÁVĚR	66
Seznam použitých pramenů	68
Shrnutí	75
Abstract	77

„An injustice committed against anyone is a threat to everyone.“

Charles-Louis de Montesquieu

ÚVOD

Ze statistiky uvedené na oficiálních webových stránkách Evropského soudu pro lidská práva je patrné, že od chvíle, kdy se Česká republika stala stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále také jen „Úmluva“ nebo „Evropská Úmluva“), až do roku 2010, činily rozsudky týkající se porušení práva na respektování soukromého a rodinného života 7 % z celkového počtu rozhodnutí, deklarujících porušení Úmluvy za strany České republiky. Vezmeme-li v úvahu fakt, že ve stejném období tvořilo celých 66 % porušení jediného ustanovení, a sice práva na spravedlivý proces ve smyslu Článku 6, je zřejmé, že výše zmíněných 7 % představuje poměrně významný podíl z části zbývající pro ostatní Úmluvou garantovaná práva (viz graf uvedený níže).¹

Soudobý globální společenský vývoj napovídá, že ochrana soukromí je tématem, které neustále nabírá na významu a nejinak tomu bude i v blízké budoucnosti. Privátní sféru našich každodenních životů tvoří mnoho dílčích oblastí, přičemž narušení kterékoliv z nich je způsobitelné závažným způsobem postihnout kvalitu našeho osobního života. Jeden z možných způsobů, jak se proti takovým zásahům bránit, představuje systém zavedený Úmluvou o ochraně lidských práv

¹ http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E6B7605E-6D3C-4E85-A84D-6DD59C69F212/0/Graphique_violation_en.pdf, s. 3, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

a základních svobod, která Článkem 8 zaručuje právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence bez výjimky každému jednotlivci, který podléhá jurisdikci některého ze smluvních států Úmluvy.

Je nesporné, že Evropská Úmluva patří mezi vůbec nejefektivnější mezinárodněprávní instrumenty ochrany lidských práv, proto budu v této diplomové práci usilovat o provedení analýzy pojmu titulního práva tak, jak jej chápe Evropská Úmluva, a to především optikou dosavadní relevantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále také jen „Soud“). Protože je koncept práva na respektování soukromého a rodinného života mimořádně obsáhlý, omezený rozsah diplomové práce není naprosto způsobilý jej pojmut v celém rozsahu. Považovala jsem navíc za nezbytné, neomezit se při jejím zpracovávání pouze na rozbor vybraného ustanovení, ale zasadit jej též do širšího kontextu, v němž je jeho "právní život" realizován. Proto bude v případě každého ze čtyř základních objektů práva ve smyslu Článku 8 Úmluvy proveden spíše obecnější přehled oblastí soukromé sféry života jednotlivce, které jsou jeho obsahem, případně uvedu základní podmínky, za nichž budou tyto oblasti chráněny ve smyslu Článku 8; detailnější rozbor konkrétních rozhodnutí Soudu pak přinese kapitola čtvrtá, zaměřená výlučně na environmentální aspekty titulního práva.

Nejprve se však budu zabývat Evropskou Úmluvou jako takovou, a sice historickým kontextem jejího vzniku, působností, strukturou i jejím obsahem. Dovoluji si také provést krátký úvod do problematiky Evropského soudu pro lidská práva, jakožto hlavního implementačního orgánu Úmluvy, a zmíním se též o některých aspektech vztahu České republiky ke štrasburskému systému, a to především z pohledu statistiky.

Druhá kapitola práce se zabývá vybranými teoretickými otázkami titulního práva. V zájmu celistvosti výkladu uvedu některé základní principy, které se při interpretaci a aplikaci Článku 8 Evropské Úmluvy významně uplatňují a zmínka o nich je tedy nezbytná k jeho dobrému porozumění. Jde především o některé

základní výkladové metody používané Soudem a dále princip margin of appreciation nebo doktrínu pozitivních závazků smluvních států a s ní související horizontální účinek Úmluvy.

Ve třetí kapitole bude proveden rozbor Článku 8 Evropské Úmluvy, a to systematicky, podle čtyř základních objektů, které jsou chráněny podle odstavce prvního předmětného ustanovení – hovoříme tedy o soukromém životě, rodinném životě, obydlí a korespondenci, přičemž přehled jednotlivých oblastí privátní sféry života jednotlivce, které spadají pod některý z uvedených objektů, bude ilustrován vybranými relevantními rozhodnutími Soudu.

Stěžejní součástí práce pak tvoří kapitola čtvrtá, orientovaná výhradně na environmentální aspekty Článku 8. Navzdory faktu, že právo jednotlivce na příznivé životní prostředí Evropskou Úmluvou (přes mnohé snahy o jeho dodatečné začlenění) výslovně upraveno není, nelze dnes již rozhodně říci, že by bylo vynecháno zcela. Soud dokázal ve své rozhodovací činnosti nalézt nezpochybnitelný vztah mezi některými, Úmluvou explicitně zaručenými, právy, a ochranou jednotlivce před neoprávněnými zásahy do jeho životního prostředí. Mezi všemi ustanoveními Úmluvy dominuje při aplikaci v environmentálních otázkách právě Článek 8 – právo na respektování soukromého a rodinného života. Soud ve svých rozhodnutích mnohokrát zdůraznil základní tezi, že Článek 8 může též zahrnovat právo být chráněn před závažnými zásahy do životního prostředí. Ty totiž mohou být způsobily narušit klidný život člověka, bránit mu v pokojném nebo zdravotně nezávadném užívání jeho obydlí a významně tak poškodit i jeho soukromý a rodinný život.² Z celé škály témat spojených s právem na respektování soukromého a rodinného života jsem si, jako hlavní bod práce, zvolila právě tento dílčí problém. Důvodem je především fakt, že jde o téma relativně nové, nanejvýš aktuální a zároveň dosud nepříliš zpracované. Kapitola čtvrtá se tedy nejprve zaměří na vývoj ve vnímání nutnosti ochrany životního prostředí jednotlivce a možnosti užití Evropské Úmluvy

---

² např. *Hatton and others v. the United Kingdom*, 8. 7. 2003, stížnost č. 36022/97, par. 96.

v souvisejících případech. Pokusím se též zodpovědět otázku, na jakém právním základě přichází aplikace Článku 8 v environmentálních otázkách v úvahu a za jakých podmínek. Závěrem budou specifikovány vybrané oblasti typických environmentálních problémů, které byly v minulosti posuzovány pro možný rozpor s Článkem 8 Evropské Úmluvy, a v jejich rámci budou zkoumána východiska rozhodování Soudu v konkrétních případech.

1. ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

1.1. Dílčí úvod

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je zásadním právním dokumentem, který pod záštitou Rady Evropy vytváří prakticky celoevropský mechanismus ochrany lidských práv. Příčinou je mimo jiné i fakt, že podpis a následná řádná ratifikace Úmluvy,³ je jednou ze základních podmínek členství v Radě Evropy.

Rada Evropy byla ustanovena roku 1949 Londýnskou smlouvou,⁴ primárně za účelem posílení vzájemné spolupráce evropských zemí v nesnadných podmínkách let těsně poválečných. Podnět k jejímu vytvoření podal britský ministerský předseda Winston Churchill, když v roce 1943 vyzval k vytvoření mezinárodní organizace po vzoru Společnosti národů, která by však z důvodu vyšší efektivity působila výhradně na evropském území.⁵ Regionální uskupení Rady Evropy přitom mělo být prvním praktickým krokem k budování a posilování Organizace spojených národů.⁶ Rada Evropy vzniká dne 5. května 1949 v rámci tzv. Kongresu Evropy, jemuž předsedá Winston Churchill. 10 zakládajících států⁷ zde podepisuje Statut Rady Evropy, který vstupuje v platnost počátkem srpna téhož roku.⁸ Cílem fungování Rady Evropy se stává posilování společné evropské identity, stejně jako jednoty a spolupráce evropských zemí, a to zejména prostřednictvím ochrany jimi tradičně sdílených principů a hodnot, jako jsou demokracie, ideál právního státu, nebo lidská

---

³ provedená nikoliv později než rok poté.

⁴*Treaty of London*, přijatá dne 5. května 1949, známá též jako Statut Rady Evropy.

⁵ David, V. a kolektiv: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha, Leges, 2011, s. 263.

⁶ Z projevu Winstona Churchilla ze dne 19. září 1946, dostupný na http://www.unizar.es/union_europea/files/documen/Winston_Churchill_-_Discurso_en_.pdf, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

⁷ Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Švédsko a Spojené království Velké Británie a Severního Irska.

⁸ David, V. a kolektiv: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha, Leges, 2011, s. 263.

práva.⁹ V současné době sdružuje Rada Evropy již 47 členských států¹⁰ a lze tedy bez nadsázky hovořit o celoevropském působení této mezinárodní organizace.¹¹ Pět dalších států navíc disponuje statusem pozorovatele.¹²

Jak již bylo řečeno výše, jedním z klíčových cílů existence Rady Evropy je ochrana lidských práv. První a nejvýznamnější normativní akt Rady Evropy v této oblasti¹³ vzniká krátce po jejím založení, když je dne 4. listopadu 1950 v Římě otevřena členským státům k podpisu Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁴ Není náhodou, že se tak děje v době, kdy je zkušenost s nedávným masovým porušováním lidských práv v souvislosti s 2. světovou válkou v Evropě ještě velmi silná a čerstvá a zároveň kulminuje podobně zásadní hrozba ve východní a střední Evropě. Otázka zajištění budoucí ochrany lidských práv se tak dostává v demokratických zemích do samého centra zájmu. Jeho výrazem je i přijetí Všeobecné deklarace lidských práv v prosinci roku 1948 (dále tak jen „Deklarace“).¹⁵ Motivem jejího vzniku byla, podobně jako v případě Mezinárodního paktu o občanských a politických právech¹⁶ a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech,¹⁷ primárně potřeba bližšího rozpracování strohých lidskoprávních ustanovení

---

⁹ Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2003, s. 27.

¹⁰ Albánie, Andorra, Arménie, Ázerbájdžán, Makedonie, Belgie, Bosna-Hercegovina, Černá Hora, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Gruzie, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálie, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Moldávie, Monako, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Ruská federace, Řecko, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Ukrajina. Hubálková, E.: Stručná rukověť českého advokáta k evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 7.

¹¹ Pro srovnání Evropská Unie sdružuje v současné době výrazně nižší počet - 27 evropských zemí.

¹² Spojené státy americké, Kanada, Japonsko, Mexiko a Svatý stolec.

¹³ Smluvní systém ochrany lidských práv v rámci Rady Evropy stojí na dvou pilířích – prvním je právě Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, druhým pak Evropská sociální charta, přijatá v r. 1961, Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2003, s. 27.

¹⁴ *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.*

¹⁵ *Universal Declaration of Human Rights*, schválená Generálním shromážděním OSN dne 10. prosince 1948.

¹⁶ *International Covenant on Civil and Political Rights* (1966, v platnosti od r. 1976).

¹⁷ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966, v platnosti od r. 1976).

Charty OSN.¹⁸ Je zřejmé, že se Deklarace stala základním stavebním kamenem dalšího rozvoje mezinárodněprávní ochrany lidských práv. Vývoj následujících let však nesporně prokázal, že pouze právně nezávazná společná prohlášení zemí o nutnosti ochrany lidských práv nejsou způsobilá dostatečně zajistit pozitivní obrat v této oblasti. Vzniká tedy idea vytvoření nového instrumentu, zaměřeného pouze na práva individuální¹⁹ – a tedy přesně formulovatelná a účinně vynutitelná – který by navíc disponoval propracovaným kontrolním mechanismem, nezávislým na jednotlivých smluvních státech a zajišťujícím efektivní implementaci garantovaných práv.²⁰

Evropská Úmluva vstupuje v platnost dne 3. září 1953,²¹ kdy je splněn požadavek článku 59 Úmluvy, tedy uložení deseti ratifikačních listin smluvních států u generálního tajemníka Rady Evropy. Sjednána byla ve dvou jazycích, anglickém a francouzském, přičemž obě znění mají stejnou platnost. Během následujících let je pak Úmluva postupně doplňována, resp. měněna čtrnácti dodatkovými Protokoly. Ty a) rozšiřují celkový katalog práv chráněných Úmluvou a b) upravují procesní otázky s cílem usnadnit přístup stěžovatelů k Evropskému soudu pro lidská práva nebo zefektivnit ochranu práv jím poskytovanou. Protokoly upravující nebo měnící kontrolní mechanismus Úmluvy přitom k platnosti vyžadují jednomyslné přijetí všemi jejími smluvními státy. Naopak protokoly doplňující chráněná materiální práva zavazují pouze ty jednotlivé státy, u nichž došlo k jejich dobrovolnému podpisu a následné řádné ratifikaci.²²

---

¹⁸ *Charter of the United Nations*, podepsaná 26. června 1945 v San Franciscu, v platnost vstoupila dne 26. října 1945, Potočný, M.: Mezinárodní právo veřejné, zvláštní část, C. H. Beck, Praha, 1999, s. 58-59.

¹⁹ Nikoliv tedy práva kolektivní, příp. skupinová.

²⁰ Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 10.

²¹ Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 2.

²²<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/Introduction/Information+document/>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

1.2. Působnost

1.2.1. Ratione loci

Územní působnost Úmluvy je ve smyslu Článku 1 a 56 dána územím všech jednotlivých smluvních států v souhrnu – jde tedy o celkové teritorium, na němž signatáři Úmluvy vykonávají svoji jurisdikci, státní moc a územní svrchovanost.²³ Změně teritoriální působnosti přitom vždy nutně předchází oznámení adresované generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, provedené dotyčným smluvním státem.²⁴ Ve věci *Cyprus v. Turkey* Soud judikoval, že odpovědnost státu se neomezuje pouze na jeho vlastní území, ale zahrnuje rovněž i činnost jeho státních představitelů působících v zahraničí, a to včetně diplomatických misí a ambasád, nebo členů armády.²⁵

Široký rozsah územní působnosti Úmluvy představuje dvousečnou zbraň, neboť štrasburský systém v sobě sice nese výjimečný potenciál, když nabízí Evropanům ze 47 států relativně dostupnou možnost domáhat se bezplatně, přímo a ve vlastním mateřském jazyce svých práv u centrální evropské soudní instituce. Toho je však také hojně využíváno a hlavním aktuálním problémem Soudu je tak jeho nadměrné a do budoucna neúnosné přetížení, které, jak lze očekávat, vyústí v nejbližších letech v další nevyhnutelné reformy.²⁶ Dle údajů dostupných na oficiálních webových stránkách Soudu, počet nově podaných stížností od roku 1999 téměř každoročně roste. V roce 2011 bylo podáno

---

²³ Článek 56 odst. 1 Úmluvy povoluje státům rozšířit teritoriální působnost na *území, za jejichž mezinárodní vztahy jsou odpovědné*. Toto ustanovení bylo aplikovatelné především na případy bývalých kolonií a v současné době tak výrazně ztratilo na významu.

²⁴ Šišková, N.: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha, 2007, s. 112-113.

²⁵ *Cyprus v. Turkey*, 10. 5. 2001, stížnost č. 25781/94, Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 14.

²⁶ Nejvýznamnější dosavadní reformu kontrolního mechanismu Úmluvy přinesl dodatkový Protokol č. 11 (platný od 1. 11. 1998), který sloučil funkce Evropské komise pro lidská práva a původního Evropského soudu pro lidská práva v nový, jediný a stálý Soud se sídlem ve Štrasburku. Další dílčí reformy ke zvýšení efektivity systému přinesl Protokol č. 14 (platný od 1. 6. 2010), který měl především zamezit dalšímu neúnosnému přetěžování Soudu.

dokonce 64 500 nových stížností; oproti tomu bylo ve stejném roce Soudem vyneseno 1 157 rozsudků a vyřízen celkový počet 52 188 stížností.²⁷

1.2.2. Ratione personae

Charakteristickým pro úpravu Evropské Úmluvy je základní vztah jednatelce – stát, přičemž jednatelce je zde zásadně osobou oprávněnou, zatímco státům plynou výhradně povinnosti.²⁸ Obecně platí, že ochrana zaručená Úmluvou náleží ve smyslu Článku 1 každému jednatelci, který se vyskytuje na území některé ze smluvních zemí a podléhá její jurisdikci²⁹, a to bez ohledu na jeho státní příslušnost, národnost, trvalé bydliště nebo další individuální znaky.³⁰ Jednou ze základních podmínek účinné ochrany lidských práv je co možná nejširší okruh adresátů ustanovení sloužících k jejich ochraně. Všeobecnost je proto v textu Úmluvy (resp. Protokolů) demonstrována častým užitím pojmu *každý* resp. *nikdo* v dispozici konkrétních ustanovení.

Ačkoliv mezinárodní právo veřejné rozumí obecně pod pojmem jednatelce osobu fyzickou i právnickou, z povahy lidských práv přirozeně vyplývá spíše spojení s lidskou bytostí, jako jejich nositelkou. Přesto však Evropská Úmluva v mnohých případech poskytuje ochranu také osobám právnickým. Jde o případy, kdy to umožňuje sama podstata a povaha konkrétního dotčeného práva. V případě ustanovení Článku 12 Úmluvy (právo uzavřít manželství) je například přímo zřejmé, že z něho právnická osoba pochopitelně oprávněna nebude. Naopak kupříkladu právo na ochranu vlastnictví (Článek 1 Protokolu č. 1³¹), nepochybně náleží osobě fyzické, stejně tak jako právnické.³²

---

²⁷<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/Introduction/Information+documents/>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

²⁸ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 113.

²⁹ Termín *jurisdikce* přitom zahrnuje vedle státního území také všechny osoby a majetek, nad nimiž stát vykonává státní moc. Více viz Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 79.

³⁰ Amuur v. France, Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 78.

³¹ Protokol č. 1, sjednaný v Paříži dne 20. března 1952.

1.2.3. Ratione materiae

Věcná působnost Úmluvy zahrnuje a) souhrn všech materiálních práv Úmluvou zaručených a b) souhrn procesních ustanovení, upravujících kontrolní mechanismus Úmluvy, prostřednictvím nichž mohou být materiální práva uplatňována. Úpravu přitom netvoří pouze aktuální znění Úmluvy samé, ale také jejích dodatkových Protokolů. Protože však ne každý z těchto protokolů byl přijat všemi smluvními stranami Úmluvy, může se i rozsah materiálního práva jako takového v jednotlivých smluvních státech lišit.

Dalšími důvody nejednoty věcné působnosti Úmluvy v jednotlivých smluvních státech mohou být a) tzv. bezpečnostní klauzule, b) tzv. nouzová klauzule, c) omezení politické činnosti cizinců a d) výhrada ve smyslu Článku 57 Úmluvy učiněná smluvním státem při podpisu či uložení ratifikační listiny.³³

1.2.4. Ratione temporis

Evropská Úmluva vstoupila v souladu s Článkem 59 v platnost po uložení deseti ratifikačních listin u generálního tajemníka Rady Evropy, tzn. dne 3. září 1953. V souladu s obecnými principy mezinárodního práva lze přitom použít ustanovení Úmluvy a jejích dodatkových Protokolů pouze na ty skutečnosti, k nimž došlo po vstupu Úmluvy (resp. Protokolů) v platnost vůči jednotlivým smluvním státům.³⁴ Soud může nicméně při projednávání stížnosti přihlédnout i k dřívějším okolnostem konkrétního případu (viz např. *Zana v. Turkey*, *Hokkanen v. Finland*).³⁵

Článek 58 Úmluvy stanoví, že každá Vysoká smluvní strana je povinna dodržovat závazky vyplývající z Úmluvy minimálně po dobu pěti let ode dne,

---

³² Šišková, N.: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha, 2007, s. 114.

³³ *tamtéž*, s. 115-116.

³⁴ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 34

³⁵ *tamtéž*, s. 35.

kdy se stala její stranou. K výpovědi je pak oprávněna po uplynutí šesti měsíců ode dne, kdy zaslala generálnímu tajemníkovi Rady Evropy sdělení, informující o výše uvedeném ostatní Vysoké smluvní strany.

1.3. Struktura a obsah

Evropská Úmluva je mezinárodněprávním instrumentem s tzv. integrální obligační strukturou. To znamená, že spíše než stanovením vzájemných práv a povinností smluvních stran, je jakýmsi právně závazným prohlášením společných cílů, o něž se státy zavazují usilovat.³⁶ Závazky smluvních stran, vyplývající z Úmluvy, jsou přitom v praxi Soudem vykládány extenzivně, když jejich porušení může být způsobeno jak aktivním zásahem státu, tak i jeho nečinností, a to i v případě, že tato nečinnost pouze umožní nedovolený zásah ze strany třetí osoby.³⁷ Přijetím Úmluvy na sebe smluvní strany navíc vzaly nejen povinnost zajistit soulad národní legislativy s její úpravou, ale též účinně působit na vnitrostátní zákonodárné, soudní i správní orgány tak, aby jejich činnost maximálně odpovídala požadavkům Evropské Úmluvy.³⁸

Úprava Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je tvořena jednak textem Úmluvy samé, skládajícím se z preambule a tří hlav upravujících v devětapadesáti článcích materiální i procesní otázky ochrany lidských práv a dále dosavadními čtrnácti dodatkovými Protokoly. Preambule Úmluvy v úvodu připomíná odkaz Všeobecné deklarace lidských práv a zdůrazňuje hlavní cíl Rady Evropy, kterým je snaha o *dosažení větší jednoty*³⁹ mezi jejími členskými státy, které má být docíleno i prostřednictvím *zachování a dalšího uplatňování*⁴⁰ lidských práv a základních svobod na území smluvních států. Text

---

³⁶ Šturma, P.: Úvod do evropského práva ochrany lidských práv, Karolinum, Praha, 1994, s. 79.

³⁷ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 113.

³⁸ Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 34.

³⁹ *achievement of greater unity.*

⁴⁰ *maintenance and further realisation.*

preambule Úmluvy označuje obsažená základní práva a svobody za *základ míru a spravedlnosti ve světě*⁴¹ a dále vyzdvihuje některé stěžejní hodnoty smluvními stranám společné, jako je zejména svoboda, demokracie a ideál právního státu. Závěrem je proklamováno odhodlání podniknout *první kroky ke kolektivnímu prosazování některých práv prohlášených ve Všeobecné deklaraci*.⁴²

Článek 1 je generální klauzulí zakotvující obecnou povinnost smluvních států k ochraně práv obsažených v Hlavě 1. Články 2-18 pak přináší výčet jednotlivých konkrétních garantovaných práv a svobod. Na první pohled je zřejmé, že katalog práv chráněných Úmluvou je relativně omezený – jde o instrument směřující zejména k ochraně práv občanských a politických, tedy lidských práv první generace.⁴³ Prakticky zcela jsou ponechána stranou práva ekonomická, sociální a kulturní, nebo práva menšin, neboť těmto se v rámci Rady Evropy primárně věnují odlišné právní instrumenty.⁴⁴ Rovněž je třeba zdůraznit, že za účelem dosažení její maximální efektivity, byla do Úmluvy začleněna výlučně práva individuálního charakteru, která mohou být přesně formulována a v praxi účinně vynucována.⁴⁵

Práva garantovaná Úmluvou je také možno rozdělit na a) absolutní – tedy ta práva, která jsou za všech okolností nedotknutelná a která rovněž nepodléhají režimu Článku 15 odst. 1 a 2 Úmluvy, (konkrétně jde o ustanovení Čl. 2, 3, 4 odst. 1 a Článku 7 Úmluvy.) a b) na práva ostatní, derogovatelná za určitých předem vymezených podmínek, tedy u příležitosti mimořádných událostí

---

⁴¹ *foundation of justice and peace in the world.*

⁴² *first steps for the collective enforcement of certain of the rights stated in the Universal Declaration*, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, preambule,

české znění dostupné na: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

⁴³ Šišková, N.: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha, 2007, s. 20n.

⁴⁴ Konkrétně jde o Evropskou sociální chartu, Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání a Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin. Obdobnými instrumenty Evropské Úmluvě naopak jsou např. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, nebo Listina základních práv EU.

Šišková, N.: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*, Linde Praha, 2007, s. 119.

⁴⁵ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 10.

předvídaných článkem 15⁴⁶ a zároveň při splnění podmínek a způsobem uvedeným tamtéž. Rozhodovací praxe Soudu však vyslovila zásadu restriktivního výkladu práv spadajících pod druhou jmenovanou skupinu – jejich případné omezení se nikdy nesmí dotknout *samé podstaty práva*.⁴⁷

Článek 15

1.

V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření směřující k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

2.

Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od Článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a Článků 3, 4 (odstavec 1) a 7.

3.

Každá Vysoká smluvní strana využívající svého práva na odstoupení bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala, a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti, a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.⁴⁸

---

⁴⁶ Čepelka, Č., Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné, C. H. Beck, Praha, 2008, s. 436n.

⁴⁷ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 120.

⁴⁸ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Článek 15, české znění dostupné na: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

Hlava 2 (Článek 19-51) je zcela věnována otázkám kontrolního mechanismu Evropské Úmluvy, jehož úkolem je zaručit důsledné dodržování práv z ní vyplývajících, tedy Evropskému soudu pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Z důvodu jeho zásadního významu v rámci štrasburského systému je Soud v této diplomové práci předmětem samostatné, následující podkapitoly.

Text Úmluvy uzavírají závěrečná ustanovení Hlavy 3, upravující mimo jiné možnost smluvních stran učinit výhradu k Úmluvě (Článek 57), možnost vypovězení Úmluvy, nikoliv dříve než po uplynutí 5 let od chvíle, kdy se dotčený stát stal její stranou (Článek 58), nebo možnost přistoupení Evropské Unie (Článek 59 odst. 2), která byla v text Úmluvy začleněna Protokolem č. 14, platným od 1. 6. 2010.

1.4. Evropský soud pro lidská práva

Úvodem této podkapitoly je nutné zdůraznit, že mimořádný význam Evropské Úmluvy nespočívá v samotném katalogu materiálních práv, který přináší – jde o úpravu relativně standardní a srovnatelnou s obdobnými mezinárodními instrumenty ochrany lidských práv.⁴⁹ Hlavní přínos spočívá především právě v kontrolním mechanismu Úmluvy, jehož úkolem je zajistit efektivní a důsledné prosazování jejich ustanovení. Právě ten činí z Evropské Úmluvy nejúčinnější mezinárodněprávní instrument směřující k ochraně lidských práv.⁵⁰ Obecně totiž platí, že efektivita mezinárodněprávní úpravy v oblasti lidských práv závisí především na kvalitě kontrolního mechanismu a systém jejich ochrany je věrohodný pouze tehdy, když nabízí jednotlivcům k obraně jejich práv účinné garance.⁵¹

---

⁴⁹ srov. Všeobecnou deklaraci lidských práv, Americké úmluvu o lidských právech, Listinu základních práv EU a další.

⁵⁰ Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2003, s. 30.

⁵¹ tamtéž, s. 1.

Charakteristickým rysem štrasburského systému je skutečnost, že zavádí soudní systém *sui generis*. Tento přístup je v lidskoprávní oblasti znám pouze u tří regionálních úprav, a to právě v případě Evropské Úmluvy a dále u novější, dřívější evropskou úpravou v mnohém inspirované, Americké úmluvy o lidských právech.⁵² Ta je platná od 17. července 1978, v současnosti zavazuje 24 států Latinské Ameriky a na její dodržování dohlíží Meziamerický soud pro lidská práva⁵³ ve spolupráci s Meziamerickou komisí pro lidská práva.⁵⁴ Nejnovějším je pak systém vytvořený Africkou chartou lidských práv a práv národů.⁵⁵

Původní kontrolní mechanismus Evropské Úmluvy byl reprezentován dvěma orgány – spolu s Evropským soudem pro lidská práva jej tvořila i Evropská komise pro lidská práva (dále také jen „Komise“); oba orgány přitom nezasedaly permanentně, ale scházely se na pravidelných zasedáních. Komise plnila funkci filtračního orgánu, tedy zkoumala přijatelnost stížností z hlediska jejich opodstatněnosti a formálních náležitostí. Původní Evropský soud pro lidská práva pak o stížnostech rozhodoval meritorně.⁵⁶ Tento systém byl z důvodu nízké efektivity reformován dodatkovým Protokolem č. 11,⁵⁷ který ustanovil nadále jediným rozhodovacím orgánem nový Evropský soud pro lidská práva. Ten byl zřízen jako stálý soudní orgán příslušný k rozhodování o stížnosti jedné smluvní strany Úmluvy, směřující proti jiné (tzv. mezistátní stížnost), nebo o stížnosti jednotlivce, skupiny jednotlivců,⁵⁸ či nevládní organizace (tzv. individuální stížnost) proti porušení Úmluvy ze strany některého ze smluvních

---

⁵² *American Convention on Human Rights*, také známá jako *Pact of San José* (pozn. autorky), Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 123-124.

⁵³ *Inter-American Court of Human Rights*, San José, Costa Rica.

⁵⁴ *Inter-American Commission on Human Rights*, Washington D. C., USA, Čepelka, Č., Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné, C. H. Beck, Praha, 2008, s. 421n.

⁵⁵ *African Charter on Human and Peoples' Rights*, v platnosti od 21. 10. 1986.

⁵⁶ Hubálková, E.: Stručná rukověť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 8.

⁵⁷ v platnosti od 1. listopadu 1998

⁵⁸ Jde o neformální sdružení dvou nebo více jednotlivců, mnohdy pouze dočasné a existující za účelem uplatnění společných zájmů spočívajících v ochraně jejich Úmluvou zaručených práv. Viz Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv, MU Brno, 1997, s. 258.

států. Stížnost přitom přichází v úvahu pouze po vyčerpání všech dostupných vnitrostátních opravných prostředků a zároveň při zachování lhůty šesti měsíců ode dne vynesení posledního vnitrostátního rozhodnutí. Stížnost dále nesmí být anonymní, týž podání opakované a stížnost zjevně neodůvodněná, neslučitelná s ustanoveními Úmluvy, nebo představující zneužití práva na stížnost.⁵⁹

Počet soudců koresponduje s počtem smluvních stran Úmluvy⁶⁰ – každý smluvní stát nominuje k volbě tři kandidáty, z toho pak minimálně dva vlastní občany. Z takto získaného seznamu osob volí Parlamentní shromáždění Rady Evropy jednoho člena Soudu za každou smluvní stranu, a to většinou z odevzdaných hlasů. Funkční období soudce trvá 9 let, přičemž znovuzvolení přípustné není. Ačkoliv jsou soudci voleni za členský stát Úmluvy, nereprezentují jej. Jsou plně nezávislí, funkci vykonávají jakožto soukromé osoby a vztahuje se na ně též neslučitelnost určitých činností, které by mohly jejich nestrannost a nezávislost ohrožovat.⁶¹ Pro úplnost dodávám, že Soud zasedá ve tříčlenných Výborech, v Senátech tvořených sedmi soudci a konečně ve Velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců.

Řízení před Soudem se člení na dvě základní etapy – jde o a) řízení o přijatelnosti stížnosti a b) řízení o meritů věci.⁶² Každá stížnost, projde-li předvstupní filtrací, je nejprve zkoumána z hlediska přijatelnosti. Je tedy hodnoceno, zda splňuje všechny předepsané formální náležitosti a může tak být Soudem posuzována ve věci samé. Nejsou-li shledány důvody nepřijatelnosti, je stížnost předána Senátu, který vynese odpovídající meritorní rozhodnutí. Rozsudek nabývá právní moci po uplynutí lhůty tří měsíců od vydání, pokud nebylo některou ze stran požádáno o postoupení věci Velkému senátu. V případě že k postoupení došlo, rozsudek Velkého senátu je poté už vždy

---

⁵⁹ Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2003, s. 31.

⁶⁰ v současné době jde tedy o 47 soudců.

⁶¹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění 14. Protokolu, Článek 20-23.

⁶²<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/The+Court/Introduction/Information+documents/>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

konečný, nezvratitelný a povinně publikovaný.⁶³ Konečné rozsudky Soudu jsou závazné ve smyslu Článku 46 Úmluvy a na jejich řádný výkon dohlíží Výbor Ministrů,⁶⁴ který je hlavním politickým orgánem Rady Evropy. Každý takový rozsudek Soudu obsahuje podrobné odůvodnění rozhodnutí, které je nejen interpretací ustanovení Úmluvy, ale může též přinášet i její obsahový rozvoj.⁶⁵ Soud tak svými precedenty pomáhá spoluvytvářet tzv. evropský standard ochrany lidských práv.⁶⁶

Shledá-li Soud porušení chráněných práv a umožňuje-li vnitrostátní právo chybujícího státu pouze částečnou nápravu závadného stavu, je oprávněn přiznat poškozenému *spravedlivé zadostiučinění*,⁶⁷ tedy určitý peněžní obnos, určený k náhradě způsobené újmy, nebo materiální škody.

Vývoj v otázkách kontrolního mechanismu Úmluvy dlouhodobě směřoval především k co možná nejširšímu zpřístupnění jí poskytované ochrany, nevyhnutelným následkem se stalo dlouhodobě neúnosné přetížení Soudu. To přitom pochopitelně významně snižuje efektivitu jeho práce. K řešení tohoto problému byl vytvořen dodatkový Protokol č. 14,⁶⁸ který přináší určité procesněprávní kroky k odlehčení celého systému, a to především zavedením nového kritéria pro nepřijatelnost stížnosti a zvýšením filtrační kapacity Soudu, pokud jde o stížnosti neopodstatněné.⁶⁹

---

⁶³ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 129n.

⁶⁴ *Committee of Ministers*, Výbor ministrů je rozhodovacím orgánem Rady Evropy, tvoří jej ministři zahraničních věcí ze všech členských států organizace, resp. stálí diplomatictí zástupci ve Štrasburku. Výbor ministrů mimo jiné přijímá doporučení adresovaná smluvním státům Rady Evropy, nebo schvaluje její rozpočet. Více viz <http://www.coe.int/>, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

⁶⁵ *Case law, droit prétorien*.

⁶⁶ Čepelka, Č., Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné, C. H. Beck, Praha, 2008, s. 425.

⁶⁷ *just satisfaction, satisfaction équitable*, Článek 41 Úmluvy.

⁶⁸ Protokol č. 14, v platnosti od 1. června 2010.

⁶⁹ Dalšími reformními kroky 14. Protokolu jsou 1) zavedení prostředku ve vztahu k repetitivním stížnostem, 2) procesní zapojení Komisaře Rady Evropy do řízení, 3) novelizace ve vztahu k pravomocím Výboru ministrů v rámci dohledu nad výkonem rozsudku Soudu, Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 144.

Přestože judikatura Soudu má klíčový význam při výkladu ustanovení Úmluvy a je tak zásadním pramenem poznání práva v materiálním smyslu, z ryze formálního hlediska pramenem práva není.⁷⁰ Platí však, že i když Soud není svými předchozími rozhodnutími formálně vázán, je v zájmu naplňování principů právní jistoty, předvídatelnosti a rovnosti práv, aby se rozhodnutí v obdobných věcech bez dobrého důvodu nelišila od precedentů stanovených v případech předchozích.⁷¹ Na druhou stranu je rovněž nutné, aby Soud patřičně zohlednil aktuální vývoj a měnící se podmínky v jednotlivých smluvních státech. Klíčovou roli v rozhodování Soudu totiž hraje individuální uvážení konkrétních okolností každého případu, a to zejména v kontextu místa a času, v němž se odehrává. Soud by měl vždy zohledňovat měnící se podmínky a situaci uvnitř dotčeného státu i v rámci všech smluvních států jako celku a reagovat přitom na zjištěné odchylky.⁷² Blíže se tomuto tématu budu věnovat v následujících kapitolách.

1.4.1. Vztah České republiky ke štrasburskému systému ochrany lidských práv

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je do českého právního řádu inkorporována prostřednictvím Článku 10 Ústavy.⁷³ Úprava Evropské Úmluvy je národnímu právu nadřazena a musí tedy být, v případě rozporu s národním ustanovením, aplikována přednostně. Zároveň platí, že systém

---

⁷⁰ www.epravo.cz/top/clanky/strucny-prehled-soucasne-pravni-upravy-vyvlastneni-v-ceskem-pravnim-radu-19902.html, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

⁷¹ *The Court considers that, while it is not formally bound to follow any of its previous judgments, it is in the interests of legal certainty, foreseeability and equality before the law that it should not depart, without good reason, from precedents laid down in previous cases*, Chapman v. the United Kingdom, 18. 1. 2001, stížnost č. 27238/95, par. 70.

⁷² *...the Court must have regard to the changing conditions within the respondent State and within Contracting States generally and respond, for example, to any evolving convergence as to the standards to be achieved*, Christine Godwin v. The United Kingdom, 11. 7. 2002, stížnost č. 28957/95., par 74.

⁷³ *Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*

ochrany práv vytvořený Evropskou Úmluvou je vůči národním právním řádům subsidiární.⁷⁴ V této podkapitole si kladu za cíl shrnout některá zajímavá fakta týkající se stížností vedených u Soudu proti České republice, a to jak pro porušení Článku 8, tak práv a svobod garantovaných Úmluvou vůbec.

Možnosti vést řízení před Evropským soudem pro lidská práva je v České republice poměrně hojně využíváno, přesto je celková úspěšnost českých stěžovatelů dosti nízká. *Za uplynulých 18 let, kdy je Česká republika Úmluvou vázána,*⁷⁵ *vynesl Evropský soud pro lidská práva (...) proti České republice 156 rozsudků. Za stejnou dobu ale bylo Soudem zpracováno dalších téměř 8000 stížností namířených proti Česku. To znamená, že rozsudky představují pouhý zlomek práce Soudu, neboť valná většina stížností, které ve vztahu k Česku na práh štrasburského soudu dorazí, je odmítnuta už ve fázi přijatelnosti (98 %).*⁷⁶ Tato data přinesl článek uveřejněný v první polovině roku 2011, na situaci se však mnoho nezměnilo.

Zdá se tedy, že aktivita stěžovatelů stále poměrně tvrdě naráží na neznalost pravidel, řídících činnost Soudu, a to především v otázce podmínek přijatelnosti stížnosti. Těmi jsou 1) vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků v dané věci,⁷⁷ 2) podání stížnosti ve lhůtě 6 měsíců od přijetí konečného vnitrostátního rozhodnutí, 3) stížnost nesmí být anonymní, 4) věc nebyla dosud Soudem projednána, resp. předložena k projednání jiné mezinárodní smírčí či vyšetřovací instanci, 5) stížnost není zjevně neopodstatněná, neslučitelná s ustanoveními Úmluvy, nebo zneužívající právo na podání stížnosti.⁷⁸ S účinností 14. Protokolu platí rovněž další kritérium nepřijatelnosti; Soud prohlásí stížnost za nepřijatelnou, pokud stěžovatel neutrpěl v konkrétním

---

⁷⁴ Handyside v. the United Kingdom, 7. 12. 1976, stížnost č. 5493/72, par. 48.

⁷⁵ Česká republika je jako nástupnická země České a Slovenské Federativní republiky vázána Úmluvou od 18. 3. 1992.

⁷⁶ Kratochvíl J., Majerčík, L., Neviditelná většina: osud českých stížností před ESLP, Bulletin Advokacie, 4/2011, s. 15.

⁷⁷ Tento požadavek se přitom vztahuje nikoliv na stížnost jako celek, ale na každou její dílčí námitku zvlášť., tamtéž, s. 17

⁷⁸ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 129.

případě podstatnou újmu,⁷⁹ ledaže dodržování lidských práv zaručených v Úmluvě a v jejích Protokolech přezkoumání takové stížnosti vyžaduje. Z tohoto důvodu však nemůže být odmítnut žádný případ, který nebyl řádně posouzen vnitrostátním soudem.⁸⁰ Jako nejčastější důvod odmítnutí ve fázi přijatelnosti byla z náhodně vybraného vzorku stížností proti České republice z let 2006-2008 vyhodnocena zjevná neopodstatněnost (41 %), druhým pak nevyčerpání všech dostupných vnitrostátních právních prostředků nápravy (34 %).⁸¹

Údaje, dostupné na oficiálních webových stránkách Soudu, přinášejí k 31. prosinci 2011 ve vztahu k České republice následující statistiku, mapující celé období, během něhož byla Česká republika Úmluvou vázána:

celkový počet rozsudků	180
rozsudky, deklarující porušení práv chráněných Úmluvou	161
rozsudky, které nezjistily žádné porušení práv chráněných Úmluvou	6
rozsudky potvrzující smírné urovnání sporu/o vyškrtnutí	8
ostatní rozsudky	5

Porušení práva na respektování soukromého a rodinného života ze strany České republiky bylo za celé období zjištěno celkem v patnácti případech. Pro úplnost dodávám, že zdaleka nečastěji porušovaným ustanovením Úmluvy je v České republice (stejně tak jako globálně) Článek 6 – právo na spravedlivý proces (dosud 135 rozsudků), v jeho rámci jde zejména o nadměrné průtahy v soudním řízení (79 rozsudků).⁸²

---

⁷⁹ *significant disadvantage*.

⁸⁰ Úmluva, ve znění 14. Protokolu, čl. 35, odst. 3, písm. b).

⁸¹ Kratochvíl J., Majerčík, L', Neviditelná většina: osud českých stížností před ESLP, Bulletin Advokacie, 4/2011, s. 16.

⁸² http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2B783BFF-39C9-455C-B7C7-F821056BF32A/0/TABLEAU_VIOLATIONS_EN_2011.pdf, s. 6, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

2. PRÁVO NA RESPEKTOVÁNÍ SOUKROMÉHO A RODINNÉHO ŽIVOTA

2.1. Dílčí úvod

Právo na respektování soukromého a rodinného života se vyskytuje v různých variacích v úpravě mnohých významných mezinárodněprávních instrumentů v oblasti ochrany lidských práv;⁸³ jde o právo ryze individuální, spadající v kategorii práv občanských a politických, tedy lidských práv 1. generace.⁸⁴

Na mezinárodněprávní úrovni bylo poprvé obsaženo Všeobecnou deklarací lidských práv, přijatou Generálním shromážděním OSN v prosinci roku 1948. Ačkoliv jde o instrument, který své signatáře právně nezavazuje a má tedy spíše charakter jakéhosi společného prohlášení, nebo doporučení států, požívá přesto obecně vysoké autority a je považována za jeden z nejvýznamnějších mezinárodněprávních aktů 20. století. Deklarace zapůsobila především jako silná inspirace a impuls pro vznik mnoha dalších mezinárodních katalogů lidských práv, Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod nevyjímaje.

Právo na respektování soukromého a rodinného života je svou povahou mimořádně obsáhlé a zahrnuje ochranu před neoprávněnými zásahy do mnoha sfér privátní oblasti lidského života; jeho věcný rozsah se přitom liší podle konkrétního pramene úpravy. V této diplomové práci se detailně zaměřím na titulní právo ve smyslu Článku 8 Evropské Úmluvy, a to především ve světle dosavadní relevantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

S ohledem na soudobý společenský vývoj je pravděpodobné, že pojem práva na respektování soukromého a rodinného života bude nadále nabývat na významu a že bude rovněž pokračovat i výrazné prohlubování a rozšiřování objemu sfér,

---

⁸³ srov. Článek 12 Všeobecné deklarace lidských práv, Článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Článek 11 Americké úmluvy o lidských právech, Článek 7 Listiny základních práv EU a další.

⁸⁴ http://eycb.coe.int/compass/en/chapter_4/4_2.html, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

požívajících ochranu ve smyslu Článku 8. Proto je nutné zdůraznit, že provést úplnou a konečnou definici práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu Článku 8 není uskutečnitelné a dokonce ani žádoucí. Úmluva byla totiž Soudem mnohokrát označena za *žijící nástroj*,⁸⁵ který musí být vykládán s ohledem na aktuální podmínky a stupeň vývoje soudobé společnosti. Interpretace ustanovení Úmluvy se tak de facto stala nikdy nekončícím a neukončitelným procesem.⁸⁶

2.2. Pojem ve světle Článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Článek 8

1.

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2.

Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.⁸⁷

---

⁸⁵ *living instrument which must be interpreted in the light of present-day conditions*, Tyrer v the United Kingdom, 25. 4. 1978, stížnost č. 5856/72, par. 31.

⁸⁶ Podrobněji se budu této problematice věnovat v kapitole 2.2.1.

⁸⁷ Pro úplnost nyní přidávám znění Článku 8 Úmluvy v anglickém originále:

- 1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.*
- 2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.*

První odstavec ustanovení přináší výčet čtyř základních chráněných sfér života jednotlivce – jedná se o *soukromý život, rodinný život, korespondenci a obydlí*. Odstavec druhý pak zdůrazňuje skutečnost, že obsahem Článku 8 není právo absolutní a stanovuje podmínky, za nichž je státní moci umožněno do práv podle odstavce prvního legitimně zasáhnout.⁸⁸

Na první pohled je patrné, že znění Článku 8 je (podobně jako u ostatních materiálních ustanovení Úmluvy) mimořádně vágní – lze říci, že Evropská Úmluva přináší v oblasti hmotného práva takřka jen výčet chráněných práv a svobod. Předpokládá se, že jejich výklad vzejde z rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva, kterou je obsah těchto práv zároveň soustavně dotvářen. Přesná a úplná definice pojmu právo na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu Článku 8 tedy není dána, a to zcela záměrně. Obecnost textu Úmluvy dává totiž rozhodování Soudu značnou pružnost, která umožňuje vzít v úvahu sociální, právní i technické aspekty každého jednotlivého případu a zohlednit lokální podmínky na území konkrétního smluvního státu, stejně jako aktuální politické, sociální i kulturní stránky vývoje lidské společnosti.⁸⁹ Jedním z cílů úpravy je dosažení vysokého stupně její pružnosti a současnosti – jde o neustále se rozvíjející celek, který je soustavně obohacován Protokoly i dotvářen soudní praxí tak, aby výše uvedeným požadavkům maximálně dostál.⁹⁰ To přitom výrazně zvyšuje efektivitu praktického využití Úmluvy, neboť platí, že má chránit práva *konkrétní a efektivní*, nikoliv *teoretická* či *iluzorní*.⁹¹ Za takových okolností je Úmluva způsobilá adekvátně reagovat na soudobý společenský vývoj (jehož úroveň se může v jednotlivých smluvních státech zásadně lišit) a může tedy

---

anglické znění dostupné na: <http://www.echr.coe.int/>, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

⁸⁸ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 6.

⁸⁹ Holík, M.: Ekologická interpretace úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005/2006, s. 25.

⁹⁰ Šišková, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, Linde Praha, 2007, s. 110.

⁹¹ *practical and effective, not theoretical and illusory*, Godwin v. the United Kingdom, 11. 7. 2002, stížnost č. 28957/95, par. 74.

dostatečně chránit základní práva jednotlivců, přestože jde o dokument s již více než šedesátiletou historií.

Navzdory všem výše uvedeným skutečnostem lze právo jednotlivce ve smyslu Článku 8 rámcově vymezit výčtem jednotlivých sfér, jejichž ochranu, s cílem uchovat *právo jedince žít svůj vlastní život s minimálními zásahy do něho*,⁹² Úmluva garantuje. Východiskem je nepochybně především relevantní judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

Je nutné dodat, že ustanovení Článku 8 je konstruováno negativně; jeho obsahem je primárně zákaz zasahování do garantovaného práva. Za určitých okolností však může ukládat i pozitivní povinnost státu, spočívající v provedení účinných opatření k ochraně předmětného práva. Cílem je přitom nalezení spravedlivé rovnováhy mezi mnohdy si konkurujícími zájmy společnosti jako celku a konkrétního jednotlivce.⁹³ Této problematice se budu věnovat blíže v kapitole 2.2.3.

2.2.1. Hlavní metody výkladu ustanovení Evropské Úmluvy

Evropský soud pro lidská práva užívá při interpretaci ustanovení Úmluvy dvě základní metody, a to metodu teleologickou a evolutivní. Při užití teleologické metody je ve středu zájmu předmět a cíl úpravy. Jejich poznání umožňuje především studium preambule Úmluvy,⁹⁴ kterou jsem se v této práci již podrobněji zabývala výše. Potřebu aplikace evolutivní metody vyjádřil Soud rozsudkem ve věci *Tyrer v. the United Kingdom*, když označil Úmluvu za *žijící*

---

⁹² *the right to live one's own life with a minimum of interference*, Rezoluce 428 ze dne 23. 1. 1970, Parlamentní shromáždění Rady Evropy.

⁹³ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 201.

⁹⁴ Palouš, M.: *Několik poznámek k výkladové praxi Evropského soudu pro lidská práva*, Centrum pro teoretická studia, Praha, 2007, s. 6,
dostupné na: <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-07-01.pdf>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

*nástroj, který je nutno interpretovat ve světle přítomných okolností.*⁹⁵ O rok později pak tento názor potvrdil v případě *Marckx v. Belgium*.⁹⁶ Tento relativně flexibilní přístup má být přitom vztahován nikoliv pouze na práva hmotná, ale také na ustanovení týkající se kontrolního mechanismu Úmluvy.⁹⁷

Dalším pravidlem, široce se uplatňujícím při posuzování konkrétních případů v rámci štrasburského systému, je princip proporcionality.⁹⁸ Předmět a účel Úmluvy vyžadují, aby byla její ustanovení interpretována a aplikována tak, aby byla zajištěna praktická a efektivní ochrana práv jednotlivců.⁹⁹ Zároveň platí, že Úmluva se nemůže a nesmí pohybovat ve vakuu a má tedy být, pokud možno, vykládána v souladu s ostatními principy a normami mezinárodního práva.¹⁰⁰ Evropská Úmluva bývá chápána nikoliv jako čistě mezinárodní smlouva, ale spíše jako jakýsi most mezi mezinárodním a národním právem. Vzhledem k subsidiaritě Úmluvy vůči národním právním řádům je interpretačním nástrojem zásadního významu také srovnávací právní věda.¹⁰¹

2.2.2. Princip Margin of appreciation

Zajištění ochrany práv a svobod garantovaných Úmluvou, je primárně odpovědností smluvních států. V otázce volby příslušných opatření jsou přitom státy nadány jistou mírou vlastního uvážení. Pojem *míra uvážení* byl Soudem vůbec poprvé argumentován rozhodnutím ve věci *Greece v. the United Kingdom* v roce 1958. Počátek doktríny *margin of appreciation*¹⁰² je však spojen až s

---

⁹⁵ *living instrument ... must be interpreted in the light of present-day conditions*, *Tyrer v. the United Kingdom*, 25. 4. 1978, stížnost č. 5856/72, par. 31.

⁹⁶ *Marckx v. Belgium*, 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74, par. 41.

⁹⁷ Shaw, M. N.: *International law*, 5th edition, Cambridge University Press, 2003, s. 323.

⁹⁸ např. *Al-Adsani v the United Kingdom*, 21. 11. 2001, stížnost č. 35763/97, par. 55

⁹⁹ *interpreted and applied so as to make its safeguards practical and effective*, tamtéž, s. 323.

¹⁰⁰ *Al-Adsani v the United Kingdom*, 21. 11. 2001, stížnost č. 35763/97, par. 55.

¹⁰¹ Palouš, M.: *Několik poznámek k výkladové praxi Evropského soudu pro lidská práva*, Centrum pro teoretická studia, Praha, 2007, s. 2,

dostupné na: <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-07-01.pdf>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

¹⁰² ve francouzském jazyce *marge d'appréciation*.

rozsudkem ve věci *Handyside v. the United Kingdom*¹⁰³ ze sedmdesátých let minulého století.¹⁰⁴ Soud zde judikoval, že štrasburský systém je ve vztahu k národním systémům ochrany lidských práv subsidiární a Úmluva tedy přenechává především každému konkrétnímu smluvnímu státu povinnost zabezpečit na svém území garantovaná práva a svobody.

Předmětem výše zmíněného případu se stal spor o knihu *Little red school book* určenou pro děti ve věku 12 let. Kniha byla opatřením státních orgánů zakázána, neboť měla obsahovat informace sexuální povahy, vyhodnocené jako nevhodné a způsobilé narušit morální vývoj dětí, jimž byla určena. Podstatou sporu se stala otázka, zda byl předmětný zásah státních orgánů ospravedlnitelný z důvodu ochrany morálky. Soud zde odmítl možnost existence jakési společné a jednotné celoevropské morálky a zdůraznil proměnlivost obsahu tohoto pojmu v čase i místě. Usoudil proto, že je především záležitostí států samých, aby na národní úrovni vyhodnotily opodstatněnost příslušných opatření, a to na základě blízké znalosti poměrů panujících na vlastním území.¹⁰⁵

Je zřejmé, že stručný text Evropské Úmluvy záměrně ponechává značný prostor individuálnímu posuzování okolností konkrétních případů. Za východisko doktríny *margin of appreciation*, jejímž prostřednictvím byla část tohoto posuzování přenesena na smluvní státy, lze považovat jednak zásadu evolutivní interpretace Úmluvy, která předpokládá dotváření jejich ustanovení soudním výkladem. Dále jde o princip subsidiarity Úmluvy, neboť jestliže smluvní státy nesou primární zodpovědnost za efektivní provádění jejich ustanovení, je nutné, aby byly také nadány určitou mírou volnosti, pokud jde o hledání způsobů nebo nástrojů k dosažení takových cílů. Třetím možným východiskem je fakt, že Soud by měl zásadně respektovat demokratické procesy, které se dějí uvnitř

---

¹⁰³ *Handyside v. the United Kingdom*, 7. 12. 1976, stížnost č. 5493/72.

¹⁰⁴ Palouš, M.: Několik poznámek k výkladové praxi Evropského soudu pro lidská práva, Centrum pro teoretická studia, Praha, 2007, s. 12, dostupné na: <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-07-01.pdf>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

¹⁰⁵ Barinka, R.: Evropská úmluva o lidských právech a doktrína *margin of appreciation*, dizertační práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2005/06, s. 30.

jednotlivých smluvních států a z nichž vycházejí činitelé, přímo legitimovaní k rozhodování na daném území. Posledním důvodem je skutečnost, že ačkoliv ambicí Úmluvy je vytvořit jakýsi společný evropský základ pokud jde o ochranu lidských práv, neklade si za cíl ohrožovat evropskou kulturní diverzitu, ale naopak ji chránit a rozvíjet.¹⁰⁶ Předpokládá se tedy, že smluvní stát sám je nejlépe obeznámen s poměry panujícími na svém území a měl by tak především na národní úrovni vyhodnotit optimální způsoby ochrany práv garantovaných Úmluvou. Jednotlivé smluvní státy navíc vykazují rozdílný stupeň kulturního a společenského vývoje, nebo liší se morální hodnoty, které musí být při aplikaci ustanovení Úmluvy rovněž vzaty v potaz.¹⁰⁷

Je nesporné, že uznáním doktríny margin of appreciation Soud dobrovolně omezil míru vlastního rozhodování. Volnost smluvních států, pokud jde o uvážení opatření a kroků k zajištění souladu s Úmluvou, nicméně není neomezená. Její rozsah není v každém případě identický, ale liší se v závislosti na kontextu konkrétní věci. Určujícími okolnostmi mohou být povaha dotčeného práva, jeho význam pro konkrétního jednotlivce nebo povaha posuzovaného jednání.¹⁰⁸ Na plnění závazků plynoucích z Úmluvy dohlíží Soud a ve sporném případě je také oprávněn posoudit, zda je počínání smluvního státu slučitelné s podstatou jejích ustanovení.

Neslučitelnost zásahu s Úmluvou byla Soudem vyslovena např. ve věci *Dudgeon v. the United Kingdom*.¹⁰⁹ Předmětem případu byly národní právní předpisy, trestně postihující sexuální aktivity provozované mezi dospělými muži, a to i za jejich oboustranného souhlasu a v soukromí. Ačkoliv stěžovatel nebyl na jejich základě nikdy stíhán, Soud dospěl k názoru, že již samotná jejich existence

---

¹⁰⁶ Palouš, M.: Několik poznámek k výkladové praxi Evropského soudu pro lidská práva, Centrum pro teoretická studia, Praha, 2007, s. 14-15, dostupné na: <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-07-01.pdf>, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

¹⁰⁷ *Hatton and others v. the United Kingdom*, 2. 10. 2001, stížnost č. 36022/97.

¹⁰⁸ *Buckley v. the United Kingdom*, 25. 9. 1996, stížnost č. 20348/92, par. 74.

¹⁰⁹ *Dudgeon v. the United Kingdom*, 22. 10. 1981, stížnost č. 7525/76.

neblaze zasahuje do stěžovatelova soukromého života ve smyslu Článku 8 Evropské Úmluvy, neboť byl vzhledem ke své orientaci neustále vystaven reálné hrozbě trestněprávního postihu.

Názory týkající se optimálního poměru mezi uvážením smluvní strany při aplikaci Úmluvy a intenzitou kontrolní činnosti Soudu se různí. Obecně mohou být shrnuty v podobě dvou základních paradigmat. První z nich (tzv. konzervativní) staví do popředí zodpovědnost smluvního státu za zajištění práv garantovaných Úmluvou, přičemž Soud má plnit pouze subsidiární roli. Oproti tomu druhé (tzv. progresivní) paradigma spatřuje dominantní úlohu v jednotící činnosti Soudu a individuální vůli smluvních stran je přiznán spíše marginální význam.¹¹⁰

2.2.3. Doktrína pozitivních závazků vysokých smluvních stran a horizontální účinek Evropské Úmluvy

Z textu Evropské Úmluvy i dřívějších rozhodnutí Soudu vyplývá, že její úprava byla původně založena na koncepci negativních závazků Vysokých smluvních stran. Primární povinností státu tedy bylo nezasahovat svým aktivním konáním do garantovaných práv a svobod jednotlivců podléhajících jeho jurisdikci (tzn. povinnost zdržet se určitého jednání). Tento náhled byl dlouho výlučným; od šedesátých let minulého století je však patrný obrat - změnu přinesl přelomový rozsudek v případě nazvaném *the Belgian linguistic case*, vyhlášený dne 23. července 1968,¹¹¹ v němž byl Soudem poprvé zmíněn princip pozitivních povinností vysokých smluvních stran Úmluvy (tzn. povinnost určitého aktivního konání). Dále byl pak rozvíjen v případě *Airey v. Ireland*,¹¹² nebo *Marckx v.*

---

¹¹⁰ Barinka, R.: Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation, dizertační práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2005/06, s. 11.

¹¹¹ *the Belgian linguistic case*, 23. 7. 1968, stížnosti č. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 a 2126/64.

¹¹² *Airey v. Ireland*, 9. 10. 1979, stížnost č. 6289/73.

Belgium.¹¹³ V něm Soud judikoval, že stát nedostál své pozitivní povinnosti umožnit neprovdané matce a jejímu potomkovi vést normální rodinný život, tedy vytvořit takové právní prostředí, které umožní začlenění nemanželského dítěte do rodiny matky již z titulu a okamžikem jeho narození. Situace, kdy národní právní řád nemanželské děti znevýhodňoval oproti manželským, byla shledána porušením Článku 8 Úmluvy, neboť nesnáze, jež v důsledku toho utrpěla matka a její dcera, byly mnohem závažnější, než zájem státu na ochraně rodiny založené manželstvím.

Soud tedy rozštěpil požadavky kladené na stát do dvou směrů – a sice na závazky a) negativní a b) pozitivní,¹¹⁴ přičemž tento nový pohled umožnil mnohem komplexnější pojetí ochrany lidských práv v rámci štrasburského systému. Pozitivní závazek nutí smluvní stát k určitému aktivnímu jednání – tedy krátce jde o jeho povinnost provést rozumná a vhodná opatření k zajištění stěžovatelova práva.¹¹⁵ Existence pozitivních povinností státu se odvozuje především z Článku 1 Úmluvy; ustanovení v anglickém znění obsahuje formulaci *shall secure*, smluvní stát je tedy povinen oprávněným subjektům práva a svobody vyplývající z Úmluvy nikoliv jen přiznat, ale také *zajistit* jejich účinné naplňování.¹¹⁶

Ve věci Assanidzé v. Georgia¹¹⁷ uvedl Soud názor, že Úmluva nezavazuje orgány smluvních států pouze k tomu, aby samy o sobě respektovaly práva a svobody v ní zakotvená. V zájmu jejich zajištění je rovněž nutné, aby státní orgány efektivně předcházely porušování Úmluvy na podřízené úrovni, nebo jej alespoň účinně napravovaly. Smluvní strany jsou povinny požadovat od osob jim podřízených, aby se závazkům z Úmluvy podrobily, a nemohou se ukrývat za

---

¹¹³ Marckx v. Belgium, 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74.

¹¹⁴ Akandji-Kombe, J-F.: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, 1. edition, Strasbourg: Council of Europe, 2007, s. 5-6.

¹¹⁵ *take reasonable and appropriate measures to secure the applicant's rights*, López Ostra v. Spain, 9. 12. 1994, stížnost č. 16798/90, par. 51.

¹¹⁶ Repík, B.: Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? (první část), Bulletin advokacie č. 7-8/2005, str. 21.

¹¹⁷ Assanidzé v. Georgia, 8. 4. 2004, stížnost č. 71503/01., par. 146.

neschopnost orgánů vynutit patřičný respekt ke garantovaným právům a svobodám.

V přímé souvislosti s teorií pozitivních závazků státu je existence tzv. *horizontálního účinku Úmluvy*,¹¹⁸ který způsobuje, že stát může být za určitých okolností odpovědný za porušení Úmluvy, spáchaná jednotlivci v rámci jeho jurisdikce. Důvodem je v takové situaci selhání státu, spočívající v absenci právního zásahu, v přítomnosti právního zásahu nevhodného nebo nepřiměřeného, nebo v neexistenci opatření, která by se adekvátně vypořádala se stavem, který je s Úmluvou v rozporu.¹¹⁹

2.2.4. Postup Evropského soudu pro lidská práva při posuzování stížnosti pro porušení Článku 8 Evropské Úmluvy

Každá konkrétní stížnost směřující proti porušení Článku 8 je posuzována pomocí následujícího dvoufázového testu:

1) Soud si nejprve klade otázku, zdali skutkový stav tvrzený stěžovatelem skutečně odpovídá pojmu práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu Článku 8 odst. 1. Obecně tedy musí jít o zásah do rodinného života, soukromého života, domova, nebo korespondence konkrétního jednotlivce (resp. skupiny osob), nebo může být zasaženo i několik objektů předmětného ustanovení zároveň. Pokud ano, táže se Soud dále, zda v daném případě existuje rovněž pozitivní závazek státu, případně zda stát této své povinnosti dostál.¹²⁰ Jak bylo uvedeno výše v samostatné kapitole, v rámci štrasburského systému mohou figurovat pozitivní závazky smluvních stran

---

¹¹⁸ *the horizontal effect*.

¹¹⁹ Akandji-Kombe, J-F.: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, 1. edition, Strasbourg: Council of Europe, 2007, s. 15-16.

¹²⁰ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 8-9.

tehdy, jestliže jsou nezbytné k efektivnímu zajištění respektu k hodnotám, které Úmluva chrání.¹²¹

Postup v první fázi vyhodnocování stížnosti pro porušení Článku 8 odst. 1 lze tedy krátce shrnout do následujících otázek, které si Soud musí položit:

- **je předmětem stížnosti objekt chráněný Článkem 8 odst. 1 Evropské Úmluvy?**
- **je v dané věci přítomný pozitivní závazek státu, resp. byl naplněn?**

(2) Ve smyslu odstavce druhého předmětného ustanovení Soud dále zvažuje následující:

- **došlo skutečně k zásahu do práv chráněných Článkem 8?**

Pokud ano, následující otázky si kladou za cíl odhalit, zdali nebyl státní zásah do základního práva jedince proveden oprávněně:

- **byl zásah proveden v souladu se zákonem (*in accordance with law*)?**
(tedy má oporu ve vnitrostátním právu?)
- **byl veden legitimním záměrem či nikoliv (*pursue a legitimate aim*)?**
(výčet je obsažen v odstavci 2)
- **byl nezbytným v demokratické společnosti (*necessary in a democratic society*)?**

(pojem definoval Soud rozsudkem ve věci *Olsson v. Sweden*,¹²² kde prohlásil, že pojem nezbytnost implikuje, že jde o zásah odpovídající naléhavé sociální potřebě a především je úměrný legitimnímu sledovanému záměru).

---

¹²¹ *there may in addition be positive obligations inherent in effective "respect" for family life, Kroon v. the Netherlands, 27. 10. 1994, stížnost č. 18535/91, par. 31.*

¹²² *the notion of necessity implies that the interference corresponds to a pressing social need and, in particular, that it is proportionate to the legitimate aim pursued, Olsson v. Sweden (No. 1), 24. 3. 1988, stížnost č. 10465/83, par. 67.*

Aby byl zásah proveden s Úmluvou v souladu, musí být všechna výše uvedená kritéria naplněna kumulativně. Zmíněné otázky jsou následně zevrubně diskutovány a argumentovány rozsudkem v dané věci. Na základě výše zmíněného testu může Soud ve věci učinit patřičný meritorní závěr.¹²³

---

¹²³ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 9n.

3. OBJEKT OCHRANY ČLÁNKU 8 ÚMLUVY O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

V této části své diplomové práce se budu podrobněji věnovat čtyřem základním objektům ustanovení Článku 8 Evropské Úmluvy, tedy pojmům *soukromý život*, *rodinný život*, *obydlí a korespondence*. Pokusím se na tomto místě podat základní výklad každého ze čtyř výše zmíněných konceptů, a to primárně optikou dosavadní relevantní judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

3.1. Soukromý život

Jak Soud opakovaně uvedl ve svých rozhodnutích, *soukromý život* je mimořádně široký koncept, který není možné vyčerpávajícím způsobem definovat.¹²⁴ Ve věci *Niemietz v. Germany*¹²⁵ pak zdůraznil, že nepovažuje za nutné nebo vůbec možné, pokoušet se o podání úplné definice pojmu *soukromý život*. Bylo by však příliš restriktivním, omezit jej pouze na jakýsi vnitřní kruh,¹²⁶ v jehož rámci jednotlivec žije svůj osobní život a pominout zcela svět, který stojí vně tohoto kruhu. Součástí pojmu *soukromý život* tedy musí do určité míry být i právo navazovat a rozvíjet vztahy navenek, s dalšími osobami a vnějším světem.

Ustanovení Článku 8 chrání pomocí pojmu *soukromý život* morální i fyzickou integritu jednotlivce,¹²⁷ jeho jméno, pohlaví, sexuální orientaci a sexuální život.¹²⁸ Dále jsou též obsaženy otázky lékařské péče, resp. zdravotních zákroků, problematika psychického zdraví lidského jedince, právo na vlastní identitu a osobní rozvoj, nebo již naznačené právo na založení a následné rozvíjení

---

¹²⁴ *the notion of "private life" is a broad one which is not susceptible to exhaustive definition, Costello-Roberts v. the United Kingdom, 25. 3. 1993, stížnost č. 13134/87, par. 36.*

¹²⁵ *Niemietz v. Germany, 16. 12. 1992, stížnost č. 13710/88, par. 29.*

¹²⁶ *inner circle.*

¹²⁷ *X and Y v. the Netherlands, 26. 3. 1985, stížnost č. 8978/80.*

¹²⁸ *Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 201.*

mezilidských vztahů.¹²⁹ Součástí poslední jmenované kategorie mohou být např. i vztahy mezi pěstouny a dětmi, jež mají ve své péči, vztahy mezi homosexuály a jejich partnery, nebo příp. vztahy mezi bývalými manželi – tedy ty vztahy, na něž nelze vztáhnout koncept *rodinného života* ve smyslu Článku 8. Dle rozhodnutí Soudu však ochrany pojmu soukromý život nepožívá například poměr mezi domácím mazlíčkem a jeho majitelem.¹³⁰ Součástí konceptu mohou být i otázky životního stylu jednotlivce - Ve věci *Chapman v. the United Kingdom*¹³¹ bylo Soudem vysloveno právo příslušníků národnostních menšin na takový způsob života, který je pro dotčenou skupinu tradičním.

Další chráněnou kategorií (jejíž význam v současné době rapidně roste) jsou otázky získávání, sběru, uchovávání a používání osobních údajů,¹³² nebo pořizování obrazových či zvukových záznamů. Stěžovatelé přitom namítají nejen neoprávněné shromažďování osobních údajů, ale v menší míře i odepření přístupu jednotlivce k informacím, kterými disponuje stát. Příkladem může být rozsudek ve věci *Gaskin v. the United Kingdom*,¹³³ v němž se stěžovatel domáhal přístupu ke složce dokumentující to období jeho života, které strávil v péči státu, tzn. od jeho raného dětství až do okamžiku dosažení plnoletosti. Mimořádně významným dílčím problémem je bezpochyby také ochrana osobních dat před zneužitím třetí osobou.

Obecně platí, že jakékoliv shromažďování osobních údajů ze strany státních orgánů je samo o sobě zásahem do práva na respektování soukromého života

---

¹²⁹ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 202.

¹³⁰ Kilkelly, U.: *The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights*, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 11.

¹³¹ *Chapman v. the United Kingdom*, 18. 1. 2001, stížnost č. 27238/95.

¹³² resp. citlivých osobních údajů, jako např. osobní údaje vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů; citlivým údajem je také biometrický údaj, který umožňuje přímou identifikaci nebo autentizaci subjektu údajů (pozn. autorky, výčet byl vyňat ze zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, §4 odst. b).

¹³³ *Gaskin v. the United Kingdom*, 7. 7. 1989, stížnost č. 10454/83.

dotčené osoby. Tím spíše potom, když jsou takové údaje zpřístupněny třetí osobě nebo veřejnosti. Pro dosažení souladu s Úmluvou tak vždy musí být přítomny ospravedlňující okolnosti předvídané ustanovením Článku 8 odst. 2.¹³⁴ V tomto směru však platí především obecné pravidlo, a to, že veřejný zájem na odhalení informace musí být závažnější, nežli zájem jednotlivce na ochraně jeho soukromí. Přitom je třeba mít na zřeteli význam sledovaného záměru a míru provedených ochranných opatření minimalizujících pravděpodobnost zneužití předmětných dat.¹³⁵ Pochopitelně i zde hrají významnou roli základní pravidla interpretace Úmluvy, tedy především nutnost důsledného posuzování případu v kontextu konkrétních skutkových okolností a zohlednění stupně společenského vývoje v dané oblasti.

Další dílčí problematikou je ochrana osobní cti a pověsti jednotlivce. Jmenujme na tomto místě případ *Petrenco v. Moldova*.¹³⁶ Zde se pan Petrenco, univerzitní profesor historie, domáhal ve smyslu Článku 8 ochrany proti narušení jeho dobré pověsti. Útokem byl článek, uveřejněný v oficiálním vládním tisku, obsahující hanlivá tvrzení o jeho osobě, kritizující jeho profesionální kompetence a spojující jeho kariérní úspěchy s údajnou dřívější spoluprací se sovětskou tajnou službou.

Vraťme se nyní k již výše zmíněným otázkám sexuálního života jednotlivce. Sexuální identita a sexuální vztahy představují podle mínění Soudu mimořádně citlivou oblast a nejintimnější aspekt soukromého života jednotlivců. Proto by mělo být každé omezení práv v této oblasti založeno na obzvláště závažných důvodech.¹³⁷ V souvislosti s touto problematikou si dovoluji znovu odkázat na rozsudek ve věci *Dudgeon v. the United Kingdom*.¹³⁸

---

¹³⁴ *Leander v. Sweden*, 26. 3. 1987, stížnost č. 9248/81.

¹³⁵ Kilkelly, U.: *The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights*, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 39.

¹³⁶ *Petrenco v. Moldova*, 30. 3. 2010, stížnost č. 20928/05.

¹³⁷ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 204.

¹³⁸ *Dudgeon v. the United Kingdom*, 22. 10. 1981, stížnost č. 7525/76.

Rozsudkem ve věci *Rees v. the United Kingdom*¹³⁹ definoval Soud pro účely Evropské Úmluvy transsexualitu. Rozhodnutí posuzuje situaci, kdy transsexuálnímu muži, který v minulosti prodělal operativní změnu pohlaví, nebyl přiznán právní status, reflektující odpovídajícím způsobem takovou změnu. Obdobný byl případ stěžovatelky *Christine Goodwin*,¹⁴⁰ která rovněž úspěšně podstoupila operativní změnu pohlaví a taktéž se po zákroku potýkala s celou řadou praktických nesnází – potíží čelila např. v otázce sociálního zabezpečení, když nedošlo k uznání jejího nového pohlaví po právní stránce a podléhala tak původnímu režimu, nebo když jí byla odepřena možnost uzavřít manželství s mužem. Protože však byla změna pohlaví ve Velké Británii legální po stránce lékařské, byl takový postup vyhodnocen jako neoprávněný zásah ve smyslu Článku 8 a 12 Úmluvy, neboť bylo nepochybně povinností státu vytvořit odpovídající právní prostředí, zajišťující respektování takové skutečnosti ze strany státních orgánů. Rozsudek uvádí, že mezi smluvními stranami Úmluvy nadále neexistuje dostatečný společný základ, pokud jde o otázky transsexuality a je tedy nutné přiznat státům relativně širokou míru vlastního uvážení, zejména pokud jde o jejich pozitivní závazky v takovýchto případech. Soud nicméně judikoval, že jestliže je v souladu s právem operativní změna pohlaví jako taková, vzniká smluvním státům též povinnost vytvořit taková opatření, která dotčeným osobám zajistí efektivní ochranu jejich soukromí.

Další situací, která může působit zásah do práva ve smyslu Článku 8 Úmluvy, je vyhoštění, nebo vydání jednotlivce do ciziny.¹⁴¹ V takových případech jsou Soudem pečlivě zvažovány cizinecké politiky jednotlivých členských států; porušení Úmluvy je však konstatováno relativně zřídka.¹⁴² Zásah do práv garantovaných Úmluvou byl v podobném případě shledán např. ve věci *Beldjoudi v. France*.¹⁴³

---

¹³⁹ *Rees v. the United Kingdom*, 17. 10. 1986, č. 9532/81, par. 38.

¹⁴⁰ *Goodwin v. the United Kingdom*, 11. 7. 2002, stížnost č. 28957/95.

¹⁴¹ *Castello-Roberts v. the United Kingdom*, 25. 3. 1993, stížnost č. 13134/87.

¹⁴² Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 218.

¹⁴³ *Beldjoudi v. France*, 26. 3. 1992, stížnost č. 12083/86.

Je třeba dodat, že pojem soukromý život ve smyslu Článku 8 zahrnuje také ochranu před environmentální zásahy, pokud jsou způsobilé narušit každodenní život stěžovatelů.¹⁴⁴ Touto významnou dílčí oblastí se však budu podrobně zabývat níže, v samostatné kapitole.

3.2. Rodinný život

Hlavním úkolem Úmluvy v této oblasti je zajistit členům společnosti možnost vést normální rodinný život, příp. umožnit, aby se rodinné vztahy mezi členy rodiny normálně rozvíjely.¹⁴⁵ Úvodem je zapotřebí zdůraznit, že *rodinný život* ve smyslu Článku 8, je autonomní koncept,¹⁴⁶ který je nutné vykládat nezávisle na národních právních rádech smluvních států Úmluvy. Nejvýznamnějším jeho znakem je skutečnost, že nemůže být vztahován pouze na rodinu *de iure*, nýbrž jde primárně o rodinu faktickou.¹⁴⁷ V zásadě se tedy nezbytně nutně nevyžaduje ani pokrevní příbuzenství dotčených osob,¹⁴⁸ ani existence manželství.¹⁴⁹ Obecně však platí, že jsou-li ve vztahu přítomny biologické vazby, lze předpokládat i existenci rodinného života ve smyslu Článku 8 Úmluvy.¹⁵⁰ Tento pojem tak např. bude aplikován na vztah mezi matkou a jejím dítětem, a to bez ohledu na matčin rodinný stav, již okamžikem narození dítěte a jen z toho titulu.¹⁵¹ Faktický výklad pojmu rodinný život je zásadní například v otázkách nemanželských nebo adoptivních dětí, nebo v případech mimomanželských

---

¹⁴⁴ Hubálková, E.: Stručná rukověť českého advokáta k evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 81.

¹⁴⁵ Marckx v. Belgium, Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 212.

¹⁴⁶ Výskyt autonomních pojmů je charakteristickým znakem Evropské Úmluvy. Jde o ty pojmy, které mají speciální význam, nezávislý na tom, jaký význam mohou mít stejné nebo podobné pojmy v rámci národních právních řádů smluvních států, Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: Theory and practice of the European Convention on Human Rights, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 77.

¹⁴⁷ Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: Theory and practice of the European Convention on Human Rights, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 504.

¹⁴⁸ X, Y, Z v the United Kingdom, 22. 4. 1997, stížnost č. 21830/93.

¹⁴⁹ Johnston v. Ireland, 18. 12. 1986, stížnost č. 9697/82.

¹⁵⁰ Kroon v. the Netherlands, Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 212.

¹⁵¹ více viz rozsudek ve věci Marckx v. Belgium, 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74.

vztahů, na něž lze pojem rodinný život ve smyslu Článku 8 za určitých podmínek vztáhnout rovněž.

Pojem rodinný život bude nepochybně aplikován na rodinu, tvořenou manželi a případně i jejich dětmi, za předpokladu, že je založena manželstvím *zákonným a opravdovým*.¹⁵² Manželství uzavřenému pouze formálně, např. za účelem obcházení imigračních předpisů, nebo k nabytí občanství jedním ze zúčastněných, může být z důvodu nesplnění výše uvedeného požadavku ochrana odepřena.¹⁵³ Základní a nejdůležitější podmínkou existence *rodinného života* je totiž přítomnost *blízkých osobních vazeb*¹⁵⁴ mezi dotčenými osobami. Pouhé formální rodinné vazby (ať již biologické nebo právní) nejsou dostačující a v případě, že vztah nevykazuje požadovanou úroveň faktických osobních vazeb, zásah do práv ve smyslu Článku 8 nepřichází v úvahu. V případě manželských párů a dětí, které vzejdou z jejich svazku, se existence faktických rodinných vztahů přímo předpokládá, není-li zřejmý, nebo bezpečně prokázáný opak. V ostatních případech je při posuzování třeba vycházet z konkrétních skutkových okolností, např. zdali dotčené osoby náleží ke společné domácnosti. Podobně je možné zohlednit kupříkladu věk, či osobní závislost – materiální či imateriální - jednotlivce, který má být zasažen porušením ustanovení Článku 8.¹⁵⁵

Ve věci *Berrehab v. the Netherlands* Soud judikoval, že nezbytným předpokladem existence rodinného života mezi rodiči a jejich nezletilým dítětem není faktické soužití osob v jedné domácnosti.¹⁵⁶ Na druhou stranu je zřejmé, že její společné sdílení je významným ukazatelem, hovořícím pro

---

¹⁵² *lawful and genuine marriage*, *Berrehab v. the Netherlands*, 21. 6. 1988, stížnost č. 10730/84, par. 21.

¹⁵³ Kilkelly, U.: *The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights*, *Human rights handbooks*, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 16.

¹⁵⁴ *close personal ties*, *Anayo v. Germany*, 21. 12. 2010, stížnost č. 20578/07, par. 56.

¹⁵⁵ Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 506-7.

¹⁵⁶ *Berrehab v. the Netherlands*, 21. 6. 1988, stížnost č. 10730/84, par. 21.

existenci faktických rodinných vazeb a tedy i pro aplikaci pojmu rodinný život, pokud je ta možnost zvažována kupříkladu v případě páru osob žijících spolu mimo manželství. Pouze výjimečně mohou tento fakt nahradit jiné faktory, dokazující, že jde o vztah natolik stálý, aby v něm byly přítomny faktické rodinné vazby.¹⁵⁷

Soud je toho názoru, že pojem rodinný život nemusí být nutně spojen s manželstvím dvou osob, příp. že jestliže existoval za trvání manželství, může být v zásadě aplikován i po jeho rozvodu. Samotný fakt rozvodu tedy neznamená automatický konec pojmu rodinný život ve smyslu Článku 8. Podstatná je opět existence reálných rodinných vztahů.¹⁵⁸ Z úpravy Článku 8 ani relevantních rozhodnutí Soudu nevyplývá jednoznačně, kterému z rodičů by mělo být po rozvodu svěřeno do péče nezletilé dítě – tato otázka je, v souladu s principem *margin of appreciation*, přenechána k uvážení národním legislativám. Nelze nicméně pochybovat o tom, že odnětí dítěte z péče jednoho z rodičů, způsobí zásah do jeho soukromé sféry a právo na přístup k potomkovi tak vyplývá z Úmluvy bezprostředně, není-li v nejlepším zájmu dítěte, aby mu bylo ze závažných důvodů zamezeno.

Článek 8 Úmluvy tedy obecně zahrnuje právo rodiče, aby byla státní mocí přijata opatření, umožňující mu styk s jeho dítětem. To platí např. v případě sporů mezi rodiči a/nebo dalšími členy rodiny o místo pobytu dítěte, nebo kontakt s ním, nebo, a to především, v případě odnětí dětí rodině a jejich umístění do péče státu.¹⁵⁹ V takové situaci musí být vždy hlavním cílem budoucí znovusjednocení rodiny, s nímž musí stát počítat při zvažování každého konkrétního opatření v dané věci.¹⁶⁰ Je patrné, že rovněž rozhodnutí o zařazení dítěte k adopci je

---

¹⁵⁷ *Although, as a rule, living together may be a requirement for such a relationship, exceptionally other factors may also serve to demonstrate that a relationship has sufficient constancy to create de facto "family ties"*, Kroon v. the Netherlands, 27. 10. 1994, stížnost č. 18535/91, par. 30.

¹⁵⁸ X. v. the Federal Republic of Germany, 2. 5. 1978 in Renucci, J-F.: Introduction to the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2005, s. 44.

¹⁵⁹ Hubálková, E.: Stručná rukověť českého advokáta k evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 81.

¹⁶⁰ Olsson v. Sweden, 24. 3. 1988, stížnost č. 10465/83, par. 81.

zásahem do rodinného života ve smyslu Článku 8. Otázkou je tedy, zda je takový postup státní moci ospravedlnitelný závažnými a dostatečnými důvody, při současném zhodnocení situace a zájmů nezletilého dítěte.¹⁶¹

V závěru osmdesátých let minulého století zvažoval otázku legitimacy absence možnosti rozvodu v irském právním řádu případ *Johnston and others v. Ireland*.¹⁶² Výsledkem byl spíše nejednoznačný postoj, když bylo řečeno, že přestože si právo ve smyslu Článku 8 v zásadě žádá možnost zprostit osoby, které tak požadují, povinnosti žít pospolu v manželství, v principu je nutné, aby řešení takové situace upravil individuálně národní právní řád. Stěžovatel pan Johnston byl ženatý muž, jehož manželství se rozpadlo, avšak nemohl dosáhnout rozvodu v souladu s právem a se svou manželkou žil tedy po několik let v odloučení. Následně založil novou, faktickou rodinu, která však nebyla jako rodina chápána právním řádem. Pokud jde o zájmy dítěte narozeného mimo manželství, které mělo, navzdory existenci faktických blízkých a opravdových rodinných pout, status nelegitimního potomka, bylo ve věci rozhodnuto, že irské národní právo je zde s Úmluvou v rozporu. Zároveň však Soud judikoval, že přestože patřičné rodinné vazby mohou existovat i mezi nesezdaným párem a jeho dětmi, nelze z Článku 8 dovodit také povinnost smluvního státu, přiznat faktické rodině právní status odpovídající rodině *de iure*.

Z rozhodnutí Soudu dále vyplývá, že se pojem *rodinný život* neomezuje pouze na vztahy mezi rodiči a jejich nezletilými dětmi, ale zahrnuje i širší okruh vztahů mezi vzdálenějšími členy rodiny.¹⁶³ Je však nutné, aby takové vztahy zaujímaly značnou roli v životech dotčených osob.¹⁶⁴ Smluvní státy jsou přitom oprávněny

---

¹⁶¹ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 55.

¹⁶² *Johnston and others v. Ireland*, 18. 12. 1986, stížnost č. 9697/82.

¹⁶³ *Bronda v. Italy*, Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 212.

¹⁶⁴ *Marckx v. Belgium*, 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74, par. 45.

stanovit vlastní procedury k zjištění faktického stavu rodinných pout v konkrétních případech.¹⁶⁵

Důležitým faktem je, že tradiční evropský rodinný model není výlučně uznávaným konceptem – rovnocenné ochrany se dostává i jiným vzorům, které mají kořeny v odlišných kulturách. Respektovány jsou také různé způsoby výchovy dětí, za předpokladu, že nejde o chování trestné podle běžných standardů převažujících na území smluvních států.¹⁶⁶

Je nutné dodat, že obsahem ustanovení Článku 8 bezpochyby není právo založit rodinu uzavřením manželství; to upravuje Článek 12 Evropské Úmluvy.¹⁶⁷ Ve věci *Rees v. the United Kingdom* Soud judikoval, že Článek 12 se vztahuje k manželství tradičnímu, tedy tvořenému dvěma osobami opačného pohlaví.¹⁶⁸ Navzdory modernímu vývoji postojů vůči homosexualitě, soužití homosexuálních osob nadále nezakládá ani možnost aplikaci pojmu rodinný život ve smyslu Článku 8.¹⁶⁹ Je však nutno mít na paměti, že homosexuální páry přesto nemusí být z režimu ustanovení vyňaty zcela, protože v takovém případě přichází v úvahu aplikace pojmu *soukromý život*. Protože jsou v systematické Úmluvy pojmy rodinný a soukromý život upraveny jediným společným ustanovením, z povahy věci se vzájemně doplňují a je tedy možné užít jeden pojem v případě, když skutkové okolnosti nedovolují posoudit případ způsobem druhým.

---

¹⁶⁵ Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: *Theory and practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 504.

¹⁶⁶ tamtéž, s. 504.

¹⁶⁷ *Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva*, Článek 12 Úmluvy, české znění dostupné na http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf, nahlíženo dne 30. 4. 2012.

¹⁶⁸ *Rees v. the United Kingdom*, 17. 10. 1986, stížnost č. 9532/81, par. 49.

¹⁶⁹ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde Praha, 2003, s. 212.

3.3. Obydlí

Třetím z konceptů, chráněných podle ustanovení Článku 8, je *obydlí* - rozumí se jím primárně *fyzicky omezený prostor, v němž se rozvíjí soukromý a rodinný život jednotlivce*.¹⁷⁰ Typicky jde o místo, v němž určitá osoba trvale či přechodně přebývá. Právo na respektování obydlí přitom garantuje klidné užívání takového prostoru, tzn. prosté zásahů, ať už materiálních, jako je např. nepovolený vstup do obydlí, nebo nemateriálních, jako jsou emise, hluk, pachy a podobně.¹⁷¹ Judikaturou Soudu bylo dovozeno, že právo jedince na ochranu obydlí však nelze rozhodně chápat jako právo mít vlastní obydlí.¹⁷²

Obecně je pro aplikaci pojmu *obydlí* rozhodujícím trvalý vztah jedince k takovému místu, jakožto ke svému příbytku. Ve věci *Gillow v. the United Kingdom* Soud stanovil, že stěžovatelé, kteří byli po devatenáct let majiteli domu, v němž však nežili, jej mohou přesto nazývat obydlím ve smyslu Článku 8, neboť vždy zamýšleli do domu se vrátit a uchovali si tedy patřičný trvalý vztah k předmětnému místu.¹⁷³

Navzdory argumentaci státu, zdůrazňující existenci zřejmé hranice mezi soukromou a profesionální sférou lidského života, byly ve věci *Niemietz v. Germany*¹⁷⁴ pod pojem obydlí ve smyslu Článku 8 zahrnuty i prostory pracovní. Základem tohoto nálezu se stala úvaha, že pracovní aktivita jedince může být za určitých okolností fakticky vykonávána z jeho obydlí, podobně, jako ryze osobní jednání, rozvíjení soukromých vztahů, vedení soukromého rozhovoru apod., může naopak probíhat na pracovišti. Protože tedy není vždy možné tyto dva pojmy vzájemně vymezit a oddělit, je třeba, aby i pracoviště jednotlivce za

---

¹⁷⁰ *the place, the physically defined area, where private and family life develops*, *Moreno Gómez v. Spain*, 16. 11. 2004, stížnost č. 4143/02, par. 53.

¹⁷¹ Hubálková, E.: *Stručná rukověť českého advokáta k evropské úmluvě o lidských právech*, *Bulletin advokacie*, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 84.

¹⁷² *Velosa Barreto v. Portugal*, 21. 11. 1995, stížnost č. 18072/91, par. 24.

¹⁷³ *Gillow v. the United Kingdom*, 24. 11. 1986, stížnost č. 9063/80, par. 46.

¹⁷⁴ *Niemietz v. Germany*, 16. 12. 1992, stížnost č. 13710/88.

odpovídajících okolností požívalo ochranu ve smyslu Článkem 8 Úmluvy.¹⁷⁵ Ve věci *Société Colas Est and others v. France*¹⁷⁶ byla za zásah do práva na respektování obydlí uznána prohlídka obchodních prostor společnosti. Podobně, v případě *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, byla shledána zásahem do soukromého života, korespondence a teoreticky i do obydlí v širším slova smyslu prohlídka advokátní kanceláře a zabavení nalezených elektronických dat.¹⁷⁷ Zajímavým faktem je, že pojem obydlí lze dle judikatury Soudu vztáhnout též i na osobní dopravní prostředky.¹⁷⁸

Typickým zásahem narušujícím nedotknutelnost obydlí jednotlivce je úmyslné způsobení materiální škody, zásah do vlastnického práva nebo různé druhy emisí narušující příznivé životní prostředí konkrétního obydlí a jeho bezprostředního okolí. Příkladem legitimního zásahu ze strany státu naopak mohou být domovní prohlídky, prováděné za účelem získání důkazu o trestné činnosti,¹⁷⁹ nebo vyvlastnění. V druhém jmenovaném případě hraje mimořádně významnou roli užití principu *margin of appreciation* (viz kapitolu 2. 3). Rozsudkem *James v. the United Kingdom* Soud judikoval, že rozhodnutí smluvního státu Úmluvy jím bude v takové věci bezvýhradně respektováno, nebude-li shledáno *zjevně neodůvodněným*,¹⁸⁰ a to právě s ohledem na již několikrát zmíněnou nutnost důkladného a citlivého uvážení věci na národní úrovni, zejména pokud jde o politické, ekonomické a sociální aspekty konkrétního případu a vyhodnocení nejlepšího obecného zájmu v dané věci.

---

¹⁷⁵ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 19.

¹⁷⁶ *Société Colas Est and others v. France*, 16. 4. 2002, stížnost č. 37971/97.

¹⁷⁷ Hubálková, E.: Stručná rukověť českého advokáta k evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008, s. 82n.

¹⁷⁸ Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 223.

¹⁷⁹ např. *Funke v. France*, 25. 2. 1993, stížnost č. 10828/84, Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 223n.

¹⁸⁰ *manifestly without reasonable foundation*, *James v. the United Kingdom*, 21. 2. 1986, stížnost č. 8793/79, par. 46.

3.4. Korespondence

Právo na respektování korespondence je právem na nerušenou a necenzurovanou komunikaci s jinými osobami. Případný zásah je přitom porušením minimálně dvou objektů ochrany Článku 8 Úmluvy zároveň, a sice zásahem do korespondence a soukromého života dotčené osoby.¹⁸¹

V případě pojmu *korespondence* je zapotřebí důsledně sledovat aktuální technický vývoj a reflektovat jej při interpretaci ustanovení. Z principu nepůjde v současné době pouze o korespondenci přepravovanou fyzicky prostřednictvím pošty, ale zahrnuty budou též mnohé další způsoby komunikace, dnes nejtypičtěji telefon,¹⁸² nebo email.¹⁸³ Chráněna však nebude např. v jakékoliv formě provedená korespondence týkající se trestné činnosti, a to s ohledem na významnější zájem na ochraně společnosti jako celku a z důvodu nutnosti odepření ochrany takovému chování, které je v rozporu s trestněprávními předpisy.¹⁸⁴

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva vychází v této specifické oblasti v největší míře ze stížností osob nacházejících se ve výkonu trestu odnětí svobody – porušení ustanovení Úmluvy byla opakovaně spatřována v zadržování korespondence adresované rodině, nebo právnímu zástupci vězně.¹⁸⁵ Zároveň je však nutné dodat, že určitá míra bezpečnostní kontroly korespondence osob zbavených svobody rozpor s Úmluvou ze zřejmých důvodů nezakládá.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 45.

¹⁸² Klass and others v. Germany, 6. 9. 1978, stížnost č. 5029/71.

¹⁸³ Copland v. the United Kingdom, 3. 4. 2007, stížnost č. 62617/00.

¹⁸⁴ Kilkelly, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, 2003, s. 20.

¹⁸⁵ Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003, s. 220.

¹⁸⁶ více viz Silver v. the United Kingdom, 25. 3. 1983, stížnosti č. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75.

4. ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY ČLÁNKU 8 ÚMLUVY O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD

4.1. Dílčí úvod

Přestože z textu Úmluvy je na první pohled zřejmé, že žádné explicitně vyjádřené *právo na příznivé životní prostředí* neobsahuje, s ohledem na četnou judikaturu Soudu v této oblasti nelze v žádném případě říci, že tuto problematiku Úmluva vynechává. Evropský soud pro lidská práva dokázal ve své rozhodovací praxi nalézt nezpochybnitelnou linku mezi ochranou práv Úmluvou výslovně garantovaných a ochranou životního prostředí jednotlivce. Hlavním pilířem této ochrany se přitom stal Článek 8 Úmluvy – právo na respektování soukromého a rodinného života. V jiných případech může být též aplikovatelný Článek 2 – právo na život, Článek 10 – svoboda projevu, Článek 1 Protokolu č. 1 – ochrana majetku, nebo jiné.

Domnívám se, že jde o mimořádně aktuální problematiku, jejíž význam je zásadní pro život, zdraví i výkon vlastnických práv jednotlivce a má tudíž i přímý dopad na kvalitu jeho soukromého a rodinného života. Prozatím jde však o téma v našem prostředí relativně málo zpracované, proto jsem se rozhodla z celé škály problémů spadajících v režim Článku 8 zaostřit právě na tento jeho dílčí aspekt a blíže se mu věnovat v samostatné kapitole.

4.2. Historický kontext formování ochrany práva na příznivé životní prostředí

Jak již bylo řečeno výše, právo na příznivé životní prostředí Úmluvou výslovně upraveno není. Důvodem je pravděpodobně především historický kontext vzniku Evropské Úmluvy – počátkem padesátých let minulého století nehrála ještě potřeba chránit přirozené životní prostředí člověka významnější roli. K všeobecnému zvratu dochází až zhruba o dvě desetiletí později, v souvislosti

se Stockholmskou konferencí v roce 1972, která ve své závěrečné deklaraci prohlásila právo na příznivé životní prostředí jedním ze základních práv člověka a zároveň vyslovila povinnost uchovat a zlepšovat jej pro současné i budoucí generace.¹⁸⁷

Nelze však opominout fakt, že během 60. a 70. let minulého století dochází opakovaně k situaci, kdy se Komise zabývá stížnostmi směřujícími proti zásahům do životního prostředí stěžovatelů. V takových případech je však zpravidla pouze konstatováno, že Úmluva žádné právo na příznivé nebo zdravé životní prostředí neobsahuje a nemůže tedy být v dané věci aplikována.¹⁸⁸ Zmiňme při této příležitosti případ X and Y v. the Federal Republic of Germany.¹⁸⁹ Stížnost zde směřovala proti neblahým environmentálním dopadům vojenského využívání pozemku, který sousedil s domovy stěžovatelů. Odůvodnění rozhodnutí uvádí prostý fakt, že Úmluva žádné právo na zachování životního prostředí v současném stavu neobsahuje, prohlašuje tak stížnost s Úmluvou neslučitelnou z hlediska *ratione materiae* a Komise tedy stížnost odmítá jakožto zjevně neopodstatněnou.¹⁹⁰

Inspirovány právně nezávaznou Stockholmskou deklarací z roku 1972, vyspělé státy se postupně stávají signatáři mnoha dalších mezinárodněprávních instrumentů zabývajících se obdobnou problematikou.¹⁹¹ Pro účely této diplomové práce je nezbytné zmínit především Aarhuskou úmluvu z roku

---

¹⁸⁷ *Man has the fundamental right to freedom, equality and adequate conditions of life, in an environment of a quality that permits a life of dignity and well-being, and he bears a solemn responsibility to protect and improve the environment for present and future generations.*

Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, dostupná na: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=97&articleid=1503>, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

¹⁸⁸ Holík, M.: *Ekologická interpretace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* rigorózní práce, Masarykova univerzita v Brně, 2005/06, s. 29.

¹⁸⁹ X and Y v. the Federal Republic of Germany, 13. 5. 1976, stížnost č. 7407/76.

¹⁹⁰ Holík, M.: *Ekologická interpretace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* rigorózní práce, Masarykova univerzita v Brně, 2005/06, s. 30.

¹⁹¹ srov. např. Deklaraci z Ria u roku 1992, Loganskou úmluvu z roku 1993, nebo Štrasburskou úmluvu z roku 1998.

1998¹⁹² a s ní přímo související Doporučení 1614 Rady Evropy z roku 2003, které členskými státy mimo jiné doporučuje zaručit jednotlivcům podléhajícím jejich jurisdikci práva stanovená Aarhuskou úmluvou.¹⁹³ Jmenovitě jde o právo na informace o životním prostředí, účast veřejnosti na rozhodování a na přístup k soudu ve věcech životního prostředí. Obsaženo je též obecné doporučení k zajištění ochrany života, zdraví, soukromého a rodinného života, fyzické integrity a majetku osob ve smyslu Článků 2, 3 a 8 Evropské Úmluvy a Článku 1 Protokolu č. 1 při současném důsledném zohlednění ochrany životního prostředí jednotlivce.¹⁹⁴

Přestože byla možnost zakotvení explicitní ochrany životního prostředí jednotlivce v systému zavedeném Evropskou Úmluvou po dlouhá léta diskutována, lze říci, že dosavadní pokusy selhaly. V roce 1970 se pod záštitou Rady Evropy konala ve Štrasburku evropská konference o ochraně přírody. V návaznosti na ni byla roku 1972 Parlamentním shromážděním Rady Evropy pověřena expertní skupina, aby se zabývala problémem vypracování dodatkového protokolu k Úmluvě, který by zakotvil právo jednotlivců na zdravé a důstojné životní prostředí. Proces jeho tvorby byl však značně komplikovaný a návrh protokolu přijat nebyl.¹⁹⁵ V roce 1990 deklarovalo Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1130 právo každého člověka na životní prostředí a podmínky, přispívající k jeho dobrému zdraví, blahobytu a k plnému rozvoji jeho osobnosti.¹⁹⁶

---

¹⁹² Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí, platná od 30. října 2001.

¹⁹³ V našem právním řádu provedeno mj. zákonem č. 123/1998 Sb. o právu na informace o životním prostředí.

¹⁹⁴ Repík, B.: Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? (Část první), Bulletin advokacie č. 7-8/2005, s. 21.

¹⁹⁵ Holík, M.: Ekologická interpretace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod rigorózní práce, Masarykova univerzita v Brně, 2005/06, s. 22n.

¹⁹⁶ *Every person has the fundamental right to an environment and living conditions conducive to his good health, well-being and full development of the human personality*, Parliamentary assembly Recommendation 1130 (1990), dostupné na: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta90/EREC1130.htm>, nahlíženo dne 8. 5. 2012.

Ministerské konference následujících let¹⁹⁷ pak pravidelně přinášely deklarace zabývající se problematikou ochrany životního prostředí člověka. Přes tuto po desítky let trvající diskuzi však zůstává snaha o výslovné začlenění práva na příznivé životní prostředí do katalogu práv garantovaných Úmluvou nadále bez úspěchu.¹⁹⁸

4.3. Východiska ochrany práva na příznivé životní prostředí

Úkolem této podkapitoly je pokusit se zodpovědět otázku, na jakém právním základě je ochrana implicitního práva na příznivé životní prostředí Článkem 8 Evropské Úmluvy garantována a jaká jsou jeho teoretická východiska.

Zásah do životního prostředí jednotlivce nezakládá automaticky také porušení ustanovení Evropské Úmluvy. Důvodem je právě fakt, že právo na příznivé životní prostředí není v jejím textu obsaženo výslovně. Je tedy nezbytné, aby konkrétní zásah přímo postihl právo na respektování *soukromého* nebo *rodinného života* stěžovatele, resp. typicky dojde k zasažení jeho *obydlí*.¹⁹⁹ K tomu je navíc nutné, aby předmětný zásah dosáhl určitého stupně závažnosti. Jeho minimální potřebnou úroveň (tedy např. jeho intenzitu, délku trvání, dopady na fyzický a psychický stav jednotlivce, nebo účinky spočívající v omezení užívání stěžovatelova obydlí apod.) je třeba vyvozovat z okolností konkrétního případu. Ve věci *Fadeyeva v. Russia* však Soud rozhodl, že je-li namítaná újma zanedbatelná ve srovnání s běžnými environmentálními riziky, které jsou spjaté s životem v každém moderním městě, porušení Článku 8 Úmluvy nepřichází v úvahu.²⁰⁰

---

¹⁹⁷ např. Bergenská, Salcburská nebo Lisabonská.

¹⁹⁸ Holík, M.: *Ekologická interpretace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* rigorózní práce, Masarykova univerzita v Brně, 2005/06, s. 24.

¹⁹⁹ *Fadeyeva v. Russia*, 9. 6. 2005, stížnost č. 55723/00, par. 68.

²⁰⁰ *There would be no arguable claim under Article 8 if the detriment complained of was negligible in comparison to the environmental hazards inherent to life in every modern city*, tamtéž, par. 69.

V roce 2003 Soud již zmíněným rozsudkem *Hatton and others v. the United Kingdom*²⁰¹ judikoval, že ačkoliv Úmluva nepřiznává výslovně právo na klidné a zdravé životní prostředí, Článek 8 může zahrnovat právo jednotlivce být chráněn před závažnými environmentálními zásahy. Ty jsou totiž způsobilé narušit klidný život člověka, bránit mu v pokojném nebo zdravotně nezávadném užívání jeho obydlí a poškodit tak i jeho soukromý a rodinný život, a to dokonce aniž by zároveň muselo být závažně ohroženo jeho zdraví.

Nacházíme se tedy v situaci, kdy k porušení určitého, konkrétním ustanovením Úmluvy garantovaného práva, dojde i zásahem do práva jiného, v Úmluvě explicitně nevyjádřeného. Jde o tzv. ochranu oklikou (*par ricochet*). Tento postup, prakticky rozšiřující rozsah Úmluvou chráněných práv, je z dosavadní rozhodovací praxe dříve Komise a nyní Soudu dobře znám – je výrazem metody evolutivního a extenzivního výkladu Úmluvy. Podle této metody je Úmluva žijícím nástrojem, který musí být interpretován ve světle současných podmínek a myšlenek převládajících v soudobé demokratické společnosti.²⁰²

Právo na respektování soukromého a rodinného života se postupně stalo základním pilířem ochrany životního prostředí jednotlivce v rámci štrasburského systému.²⁰³ Vzhledem k doktríně pozitivních závazků smluvních států Úmluvy ve spojení s jejím horizontálním účinkem, je zřejmé, že stát má povinnost chránit jednotlivce podléhající jeho jurisdikci také v případech, kdy riziko neoprávněného zásahu do životního prostředí jednotlivce pramení v soukromém sektoru.²⁰⁴ Rozsudkem ve věci *X. a Y. v. the Netherlands*²⁰⁵ Soud judikoval, že Článek 8 Úmluvy má zásadně chránit jednotlivce před svévolnými

---

²⁰¹ *Severe environmental pollution might affect individuals' well-being and prevent them from enjoying their homes in such a way as to affect their private and family life adversely, without, however, seriously endangering their health*, *Hatton and others v. the United Kingdom*, 2. 10. 2001, stížnost č. 36022/97, par. 96.

²⁰² Repík, B.: Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? (první část), *Bulletin advokacie* č. 7-8/2005, s. 21.

²⁰³ *tamtéž*, str. 20.

²⁰⁴ *Hatton and others v. the United Kingdom*, 2. 10. 2001, stížnost č. 36022/97, par. 98.

²⁰⁵ *X. a Y. v. the Netherlands*, 26. 3. 1985, stížnost č. 8978/80.

zásahy veřejné moci, neomezuje se však pouze na to, aby zakazoval státu se takových zásahů zdržet. K takovému negativnímu závazku totiž mohou přistoupit i určité pozitivní povinnosti státu, nezbytné k účinnému respektování soukromého života jednotlivce. Ty mohou zahrnovat rovněž i povinnost přijmout opatření směřující k respektování soukromého života ve vztazích jednotlivců mezi sebou – tedy na horizontální úrovni. Platí přitom, že existence pozitivních povinností smluvního státu se vyvozuje zejména z Článku 1 Úmluvy, a to především z jeho anglického znění, v němž je užito slovního spojení *shall secure*; stát je tedy povinen nejen přiznat, ale především zabezpečit práva a svobody zaručené Úmluvou.²⁰⁶

4.4. Dosavadní klíčová judikatura

Při studiu dosavadních rozsudků Soudu z oblasti životního prostředí lze narazit na velké množství rozličných praktických problémů, s nimiž se stěžovatelé potýkali – patří mezi ně především průmyslové znečišťování ovzduší, vody, nebo půdy, nadměrný hluk způsobený např. provozem velkých mezinárodních letišť, nebo související s provozem nočních podniků poblíž obydlí dotčených osob, zásahy způsobené nukleárním testováním, stavbou přehrad či elektráren, nebo provozem skládky. Podobně se lze setkat i se stížnostmi týkajícími se pachových imisí nebo jiného znečišťování a znehodnocování životního prostředí člověka.

Tato kapitola si klade za cíl podat přehled některých vybraných oblastí, v nichž bylo v rámci štrasburského systému v minulosti typicky rozhodováno o zásazích do implicitního práva na příznivé životní prostředí ve smyslu Článku 8 Úmluvy. Uvedené případy budou stručně shrnuty, případně bude vyzdvižen jejich konkrétní přínos, pokud jde o dotváření práva ze strany Soudu.

---

²⁰⁶ Repík, B.: Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? (první část), Bulletin advokacie č. 7-8/2005, s. 21.

4.4.1. Průmyslové emise

Předmětem stížnosti ve věci **Guerra and others v. Italy**²⁰⁷ se stal přímý dopad toxických emisí na právo na respektování soukromého a rodinného života skupiny 40 italských občanek, žijících ve městě Manfredonia. Stížnost směřovala proti nečinnosti státních orgánů, když nebyla přijata adekvátní opatření ke zmírnění znečištění životního prostředí a k eliminaci rizika havárie chemického závodu, provozovaného v těsné blízkosti obydlí stěžovatelek (tj. asi 1 km od města). Stát měl dále selhat, pokud jde o informování místní populace o existenci rizik souvisejících s provozem chemičky, o jejich závažnosti a o tom, jak je třeba postupovat v případě její havárie. Předmětný závod byl v roce 1988, na základě směrnice Seveso,²⁰⁸ označen jako vysoce rizikový ve vztahu k životnímu prostředí a blahu místní populace. Stěžovatelky namítaly významné riziko výbušné chemické reakce, při níž by došlo k uvolnění vysoce toxických látek, což stát nijak nerozporoval. Podobné nehody se přitom již v minulosti přihodily – nejzávažněji v roce 1976, kdy bylo na 150 osob hospitalizováno pro akutní otravu arzenikem. Navíc bylo komisí odborníků poukázáno na fakt, že vzhledem k poloze zařízení, emise z něho vycházející běžně proudí do nedalekého města.

Soud vyslovil názor, že závažné znečištění životního prostředí může nepříznivě zasáhnout blaho jednotlivce a zabránit mu v užívání jeho obydlí do té míry, že je též nepříznivě dotčeno jeho právo na respektování soukromého a rodinného života. Zároveň uvedl, že přestože je obsahem Článku 8 primárně ochrana základních práv jednotlivce před svévolným neoprávněným zásahem ze strany státní moci, v některých případech může spočívat i v pozitivním závazku státu, pokud je to nezbytné k účinné ochraně práva na respektování soukromého a rodinného života.²⁰⁹ Klíčovou otázkou tedy bylo, zda státní moc provedla

---

²⁰⁷ Guerra and others v. Italy, 19. 2. 1998, stížnost č. 14967/89.

²⁰⁸ Směrnice 82/501 EHS z 24. 6. 1982 o rizicích těžkých havárií při určitých průmyslových činnostech.

²⁰⁹ *positive obligations inherent in effective respect for private or family life*, par. 58.

dostatečná opatření k efektivní ochraně obyvatelstva – Soud jednomyslně rozhodl, že nikoliv a porušení Článku 8 potvrdil.²¹⁰ Rozsudkem bylo dále výslovně uvedeno, že Stát je povinen informovat veřejnost o případných environmentálních rizicích na svém území.

Podobnou tematikou se zabývá dřívější případ **López Ostra v. Spain**.²¹¹ Stěžovatelka byla soustavně ohrožována hlukem, pachem a především nebezpečným znečištěním vzduchu, pocházejícím z továrny vzdálené jen dvanáct metrů od její domácnosti. Provoz předmětného závodu záhy vyústil ve zdravotní problémy mnoha obyvatel města Lorca (zejména ve stěžovatelčině čtvrti), následkem čehož městští činitelé místní obyvatele evakovali a bezplatně přestěhovali do centra města. V roce 1988 byla továrna částečně zavřena, avšak část provozu zůstala zachována. Závadný stav tak pokračoval nadále, navzdory lékařským zprávám a názorům odborníků, které potvrdily, že emise z předmětné továrny významně překračují povolené limity a že by mohla existovat příčinná souvislost mezi nimi a zdravotními problémy stěžovatelčiny dcery. Soud v této věci judikoval, že závažné znečištění životního prostředí²¹² může bezesporu zasáhnout blaho jednotlivce a zabránit mu v užívání jeho obydli do té míry, aby došlo k rozporu s právem na respektování soukromého a rodinného života, a to aniž by přitom muselo dojít k vážnému ohrožení zdraví takového jedince. Závěrem bylo jednomyslně rozhodnuto, že stát v tomto případě nedokázal nalézt patřičnou rovnováhu mezi ekonomickými zájmy města a právy stěžovatelky ve smyslu Článku 8 a k porušení Úmluvy tedy došlo.

4.4.2. Nadměrný hluk

V již výše zmíněném rozsudku **Hatton and others v. the United Kingdom**²¹³ byl jako zásah do práv osmi britských stěžovatelů posuzován nadměrný hluk,

---

²¹⁰ Guerra and others v. Italy, 19. 2. 1998, stížnost č. 14967/89.

²¹¹ López Ostra v. Spain, 9. 12. 1994, stížnost č. 16798/90.

²¹² *severe environmental pollution*, tamtéž, par. 51.

²¹³ Hatton and others v. the United Kingdom, 8. 7. 2003, stížnost č. 36022/97.

pocházející z mezinárodního letiště Heathrow, a to především v období od roku 1993, kdy došlo na letišti k zásadní změně plánu leteckého provozu a s tím spojenému zavedení nočního provozu letiště. Stěžovatelé shodně namítali neúměrný nárůst hluku, a to již od čtvrté hodiny ranní, který jim zanedlouho zcela narušil spánkový režim. Následkem toho byly nejrůznější zdravotní obtíže, počínaje nutností pravidelného používání ušních ucpávek (s následkem ušní infekce), přes bolesti hlavy, vleklou únavu nebo nutnost užívání antidepresiv, někteří byly dokonce donuceni se ze svého bydliště odstěhovat. Stěžovatelé shodně prohlašovali, že ačkoliv plně uznávají význam letiště Heathrow pro ekonomiku Spojeného království, trvají na tom, že britská vláda selhala v otázce prokázání nezbytnosti nočních letů a tedy i nočního provozu letiště situovaného v blízkosti jejich domovů.

Protože letiště Heathrow nebylo vlastněno, řízeno ani provozováno státem, nebylo možné ani posuzovat, zda v daném případě státní moc nelegitimně zasáhla do práv stěžovatelů chráněných Článkem 8. Namísto toho vyvstala otázka, zda stát dostal své pozitivní povinnosti provést rozumná a přiměřená opatření²¹⁴ k zabezpečení práv stěžovatelů ve smyslu Článku 8.

V rozsudku Soud zdůraznil subsidiární roli Evropské Úmluvy a vyslovil názor, že mu nepřísluší nahrazovat činnost státních orgánů, které vzešly z demokratických procesů probíhajících v dotčené zemi a jsou tak přímo legitimováni k rozhodování a navíc z principu v mnohem lepší pozici než mezinárodní soudní tribunál, pokud jde o zhodnocení místních podmínek a potřeb. Především v obecných politických otázkách, ohledně nichž může v demokratické společnosti existovat široké spektrum různých názorů, by totiž podle Soudu měla být zachována významná role domácího „tvůrce“ politiky a státu se tedy musí v podobných otázkách dostat možnosti široké míry uvážení.²¹⁵ Na druhou stranu bylo rovněž zdůrazněno, že v mimořádně citlivých

---

²¹⁴ *reasonable and appropriate measures*, tamtéž, par. 85.

²¹⁵ tamtéž, par. 97, k principu *margin of appreciation* v environmentálních případech viz též *Buckley v. the United Kingdom*, 25. 9. 1996, stížnost č. 20348/92.

otázkách ochrany životního prostředí není dostačujícím důvodem významného omezení práv jednotlivců pouhý zájem na hospodářském blahobytu země. Nezbytné je dosažení spravedlivé rovnováhy mezi mnohdy protichůdnými zájmy společnosti jako celku a konkrétními právy a oprávněnými zájmy dotčených jednotlivců.²¹⁶ Otázka, zda bylo patřičné rovnováhy dosaženo či nikoliv²¹⁷ byla klíčovým bodem celého případu. Většinová část soudců Velkého senátu byla, na rozdíl od předchozího rozhodnutí, toho názoru, že potíže, které byly v daném případě způsobeny stěžovatelům, nejsou nepřiměřené celospolečenskému přínosu vyplývajícího z provozu letiště a k porušení Článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

Společné nesouhlasné vyjádření pěti soudců však přineslo poněkud odlišný názor – ten, s ohledem na úzkou linku mezi ochranou lidských práv a urgentní potřebou dekontaminace životního prostředí, vnímá zdraví jednotlivce, jako jeho nejzákladnější a nejvýznamnější potřebu.²¹⁸ Vyjádření zhodnotilo povolení provozu letiště za daných podmínek jako nelegitimní zásah do práv ve smyslu Článku 8 a rozhodnutí Velkého senátu jako odchylku od současného vývoje v rozhodovací praxi Soudu, a tedy i svým způsobem jako krok nazpět. Vyjádření zmiňuje dokonce možnost chápat danou situaci, tedy způsobení trvalé spánkové deprivace vlivem nepřiměřeného hluku, jako prvek nelidského a ponižujícího zacházení, nebo mučení ve smyslu Článku 3 Evropské Úmluvy.

Obdobný případ **Powell and Rayner v. the United Kingdom**²¹⁹ sleduje opět britské letiště Heathrow a nadměrný hluk pocházející z jeho provozu. Soud uznal, že životy obou stěžovatelů byly – byť v různé míře – nepříznivě zasaženy hlukem z letiště. Zároveň však opět upozornil na silný protichůdný zájem na ekonomické prosperitě země, k níž nepochybně patří také provoz velkých

---

²¹⁶ *fair balance between the competing interests of the individual and of the community as a whole*, Hatton and others v. the United Kingdom, 8. 7. 2003, stížnost č. 36022/97, par. 86.

²¹⁷ *Princip proportionality*, více viz Van Dijk, P., Van Hoof, G. J. H.: Theory and practice of the European Convention on Human Rights, Kluwer Law International, The Hague, 1998, s. 80n.

²¹⁸ *urgent need for a decontamination of the environment leads us to perceive health as the most basic human need and as pre-eminent*.

²¹⁹ Powell and Rayner v. the United Kingdom, 21. 2. 1990, stížnost č. 9310/81.

mezinárodních letišť, i přes nutnost jejich umístění v hustě osídlených oblastech. Soud vzal rovněž v úvahu fakt, že bylo zodpovědnými orgány provedeno množství opatření za účelem kontroly, zmírnění i kompenzace hluku na letišti a v jeho okolí. Ty byly navíc přijaty jako výsledek projednání různých zájmů a následkem konzultací věci s různými zúčastněnými osobami. Výsledkem tedy bylo jednomyslné zamítnutí stížnosti, protože nebylo prokázáno, že by britské úřady překročily meze míry uvážení. Soud se navíc přiklonil k názoru, že spravedlivé rovnováhy mezi zájmem jednotlivců a zájmu společnosti jako celku v tomto případě dosaženo bylo.

Předmětem stížnosti **Moreno Gómez v. Spain**²²⁰ byl nadměrný hluk pocházející z diskoték a barů provozovaných v obytné čtvrti ve Valencii, poblíž stěžovatelčina domova, který záhy vyústil v její dlouhodobou nespavost a s ní spojené další zdravotní potíže. Stížnost směřovala proti selhání místních orgánů, zejména pak městské rady, která nedokázala zabránit soustavnému rušení nočního klidu, nebo alespoň podat vhodné vysvětlení závadné situace.

V daném případě sice došlo k přijetí legislativy stanovující přípustné limity hluku, nicméně již ne k dostatečnému zajištění jejich praktické implementace. Protože – jak již bylo uvedeno dříve – platí, že Evropská Úmluva má chránit práva *praktická a efektivní* a nikoliv *teoretická či iluzorní*, Soud jednomyslně vyslovil porušení práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu Článku 8.

4.4.3. Jaderné pokusy

Případ **L. C. B. v. the United Kingdom**²²¹ se zabývá otázkou domnělého selhání státních orgánů v přímé souvislosti s nukleárními testy na Vánočních ostrovech. Stěžovatelka se narodila v roce 1966, jako dcera příslušníka Royal Air Force,

---

²²⁰ Moreno Gómez v. Spain, 16. 11. 2004, stížnost č. 4143/02.

²²¹ L. C. B. v. the United Kingdom, 9. 6. 1998, stížnost č. 23413/94.

zúčastněného na předmětném jaderném testování v letech 1957-58. Rozsudek uvádí, že servisnímu personálu, zúčastněnému na výše uvedeném testování, bylo rozkázáno seřadit se během provádění testu pod otevřeným nebem a čelit explozi se zavřenýma a zakrytýma očima po dobu dvaceti vteřin. Stěžovatelka byla toho názoru, že účelem výše uvedeného postupu bylo úmyslné vystavení dotčených osob radiaci z experimentálních důvodů. Toto své tvrzení podepřela odkazem na několik různých dokumentů, včetně zprávy Defence Research Policy Committee o atomových zbraních z roku 1953 nebo Memoranda Royal Air Force z roku 1955. Zároveň s odkazem na jiné dokumenty prokázala, že již v roce 1946 byly známy zhoubné genetické dopady byť i malých dávek radiace. Stěžovatelka dále uvádí, že dávky záření, jimž byl každý jednotlivý pracovník vystaven, nebyly monitorovány a personál nebyl o možných rizicích informován proto, aby se armáda vyhnula odpovědnosti za případné následky na zdraví zúčastněných osob, nebo jejich potomků. Z toho důvodu však nebylo možné s jistotou říci, zda stěžovatelčin otec čelil nebezpečné míře záření či nikoliv.

Britská vláda nařčení o úmyslném vystavení osob radioaktivnímu záření popřela s argumentem, že v době testování panoval názor, že personál je již v bezpečné vzdálenosti od centra detonace a ke zhoubnému ozáření tak nemělo dojít; nařčení ze záměru bylo označeno nejen za skandální ale též zbytečné, neboť následky radiace na lidském těle byly již spolehlivě zjištěny na přeživších osobách po výbuchu v Hirošimě a Nagasaki.

Přibližně v roce 1970 byla stěžovatelce diagnostikována leukemie, přičemž lékařská zpráva určila jako možnou příčinu onemocnění genovou mutaci otce, vzniklou v důsledku radioaktivního ozáření. Asi do deseti let věku byla stěžovatelka léčena chemoterapií; kvůli svému závažnému onemocnění zmeškala polovinu školní docházky na prvním stupni základní školy a byla pochopitelně značně omezena, pokud jde o velké množství jinak běžných dětských aktivit. V prosinci roku 1992 byla stěžovatelka obeznámena s obsahem zprávy Britské asociace veteránů jaderných pokusů (BNTVA), podle níž se u

potomků veteránů z Vánočních ostrovů vyskytl abnormálně vysoký počet onemocnění rakovinou.

Stížnost směřovala především proti selhání státu v otázce dostatečného informování dotčených osob o míře radiace, jíž byly vystaveny a o možných následcích účasti na jaderném testování. Stěžovatelka byla toho názoru, že pokud by její rodina disponovala patřičnými informacemi, mohla být její nemoc odhalena a léčba zahájena dříve a probíhat tedy úspěšněji. Stížnost byla navzdory výše uvedenému zamítnuta; důvodem byla těžko prokazatelná kauzalita mezi službou otce a nemocí jeho dcery.

V souvislosti s jadernými pokusy na Vánočních ostrovech, je nutné zmínit také případ **McGinley and Egan v. the United Kingdom**.²²² Stěžovatelé zde rozporují legitimitu odepření přístupu k dokumentům, které mohly osvětlit možnost existence příčinné souvislosti mezi radioaktivním ozářením a následnými závažnými zdravotními následky dotčených osob. V této věci Soud judikoval, že v případech, kdy se stát angažuje v rizikových aktivitách, které mohou přinášet neblahé následky na zdraví zúčastněných osob (tak jako v daném případě), ustanovení Článku 8 vyžaduje existenci snadného a dostupného postupu, jehož prostřednictvím se účastníci mohou domoci náležitých informací.

4.4.4. Těžba

Případ **Taskin and others v. Turkey**²²³ směřuje proti povolení těžby zlata kyanidovou metodou, v dole těsně sousedícím s bydlištěm stěžovatelů. Ti zde namítali především vysoká zdravotní rizika osob žijících v okolí, znečištění životního prostředí, či hrozbu zničení místních ekosystémů. Stížnost rovněž směřovala proti nadměrnému hluku pocházejícímu z provozu strojů a třaskavin

---

²²² McGinley and Egan v. the United Kingdom, 9. 6. 1998, stížnosti č. 21825/93, 23414/94.

²²³ Taskin and others v. Turkey, 10. 11. 2004, stížnost č. 46117/99.

používaných v dole. Těžištěm porušení Článku 8 Úmluvy přitom mělo být samotné povolení těžby kyanidovou metodou ze strany státních orgánů. Soud zde opětovně zdůraznil nezbytnost určité míry vlastního uvážení smluvních států v environmentálních otázkách,²²⁴ porušení Článku 8 bylo nicméně prohlášeno jednomyslně, s ohledem na ochranu příznivého životního prostředí dotčených osob.

4.4.5. Stavba přehrady

Případ **Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain**²²⁵ se zabývá stavbou přehrady v Itoiz, ve španělské provincii Navarre. Její projekt, vytvořený roku 1989, měl vyústit v zaplavení tří přírodních rezervací a mnoha vesnic, včetně vesnice Itoiz, v níž žili stěžovatelé. Podle vládních údajů byl celkový počet vlastníků půdy dotčených projektem stavby 159, z toho 13 obyvatel obce Itoiz. V květnu roku 1988 vznikla asociace spojující osoby angažované v boji proti předmětné stavbě,²²⁶ projekt byl však přesto v roce 1990 přijat ministerským dekretem. V roce 1997 byla část projektu stavby zrušena rozhodnutím Nejvyššího soudu, a to s ohledem na ekologickou hodnotu pozemků náležících stěžovatelům – obec Itoiz tedy zaplavena být neměla.

Stěžovatelé v tomto případě namítali porušení Článku 1 Protokolu č. 1, Článku 8 Úmluvy a dále Článku 6 Úmluvy, a to jednak nedodržením principu rovnosti stran v případě následujícího řízení před Ústavním soudem, a dále údajným zásahem činnosti zákonodárního sboru do výsledku předmětného soudního sporu. Soud v této věci judikoval, že nedošlo k porušení Článku 6 Úmluvy – práva na spravedlivý proces, přičemž případné porušení Článku 8 nebylo zapotřebí posuzovat zvlášť, neboť argumentace stěžovatelů byla k oběma ustanovením prakticky totožná.

---

²²⁴ viz také *Hatton and others v. the United Kingdom*, 8. 7. 2003, stížnost č. 36022/97, par. 100, nebo *Buckley v. the United Kingdom*, 25. 9. 1996, stížnost č. 20348/92, par. 74.

²²⁵ *Gorraiz Lizarraga and others v. Spain*, 27. 4. 2004, stížnost č. 62543/00.

²²⁶ *La Coordinadora de Itoiz*.

4.5. Omezení práva na respektování soukromého a rodinného života v zájmu ochrany životního prostředí

Dosud jsem se v této kapitole zabývala pouze případy, kdy se stěžovatelé domáhali ochrany proti zásahům do jejich práva na respektování soukromého a rodinného života v souvislosti s implicitním právem na příznivé životní prostředí. Pro úplnost je nyní nutné uvést také situaci opačnou – tedy případ, kdy dochází k omezení individuálního zájmu jednotlivce (konkrétně jeho práv ve smyslu Článku 8 odst. 1 Evropské Úmluvy), a to z důvodu předvídaného odstavcem druhým téhož ustanovení. Příčinou je protichůdný a v daném případě významně naléhavější celospolečenský zájem, spočívající v potřebě zachování životního prostředí v určitém žádoucím stavu. Pro ilustraci zmiňme případ **Muriel Herrick v. the United Kingdom**.²²⁷

Předmětem výše zmíněné kauzy byl starý vojenský bunkr na ostrově Jersey a zamítnutí možnosti jeho užívání jakožto letní rezidence. Takový způsob využití objektu nebyl povolen, protože se nacházel v oblasti vynikající mimořádně hodnotnou a tedy i chráněnou krajinou. Komise v daném případě shledala případný zásah do stěžovatelova práva na ochranu obydlí (ve smyslu Článku 8 odst. 1 Úmluvy) za ospravedlnitelný podle odst. 2 téhož ustanovení. V odůvodnění bylo uvedeno, že existence a použití kontrolních mechanismů určujících oblasti povolené k obydlení, je legitimním nástrojem ochrany krajiny, a tedy i životního prostředí na území dotčeného smluvního státu. Lze tedy říci, že Soud zde uznal ochranu životního prostředí, zejména prostřednictvím státní plánovací politiky,²²⁸ jako legitimní důvod určitých omezení práva na respektování soukromého a rodinného života jednotlivce nebo typicky jeho obydlí.²²⁹

---

²²⁷ Muriel Herrick v. the United Kingdom, 11. 3. 1985, stížnost č. 11185/84.

²²⁸ *planning policy*.

²²⁹ Manual on the human rights and the environment, Council of Europe publishing, 2006, s. 16.

Environmentální ochranu v režimu Článku 8 Úmluvy je tedy nutné chápat dvěma způsoby – prvním případem je situace, kdy efektivní ochrana práva jednotlivce ve smyslu Článku 8 odst. 1 může v určitých případech vyžadovat též ochranu příznivého životního prostředí. Zároveň, v případě druhém, obecný zájem na zachování určité kvality životního prostředí povoluje v demokratické společnosti určité restrikce, pokud jde o výkon některých práv jednotlivců (zejména podle Článků 8, 9, 10 a 11).²³⁰

---

²³⁰ San José, D. G.: Environmental protection and the European Convention on Human Rights, Council of Europe Publishing, 2005, s. 8-9.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo, pokusit se pomocí vybrané dosavadní judikatury Evropského soudu pro lidská práva o sestavení jakési mozaiky problémů, které spadají pod pojem titulního práva – tedy práva na respektování soukromého a rodinného života – a v souvislosti s nimiž je možné k Soudu směřovat stížnost. Protože jde o téma nanejvýš obsáhlé, zvolila jsem si jako hlavní bod práce okruh environmentálních problémů, které byly Soudem v minulosti posuzovány ve smyslu Článku 8 Evropské Úmluvy. Za účelem dosažení určitého stupně komplexnosti práce jsem též považovala za nutné, zasadit výklad ustanovení Článku 8 do obecnějšího kontextu, zejména pokud jde o otázky týkající se Evropské Úmluvy jako celku, Evropského soudu pro lidská práva, nebo – v případě implicitně zahrnutého práva na příznivé životní prostředí – též zmínit otázky historického vývoje jeho vnímání, nebo jeho teoretická právní východiska.

Při psaní této diplomové práce jsem dospěla k závěru, že Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je skutečně pozoruhodným a mimořádně praktickým mezinárodněprávním instrumentem. Sympatický je především tlak na efektivitu praktického vynucení jí garantovaných práv, stejně tak jako fakt, že úprava jako taková není přebujelá a obsahuje pouze ta nejvýznamnější práva a ty svobody, jejichž důsledná ochrana by měla být zajištěna především. Rovněž bych na tomto místě ráda vyzdvihla skutečnost, že Úmluva klade reálný důraz na soudobost své úpravy; výrazem toho je především metoda evolutivní interpretace Úmluvy, o níž bylo v této práci na několika místech blíže pojednáno.

Zařazení (byť pouze implicitní a dovozené praxí Soudu) práva na příznivé životní prostředí mezi práva garantovaná Úmluvou, bylo v minulosti nepochybně významným krokem kupředu; dnes je již naprostou samozřejmostí a zcela nepostradatelným prvkem ochrany privátní sféry života lidského jednotlivce. Hovoříme-li o jeho dobrém zdraví, nerušeném rozvíjení

mezilidských vztahů, užívání obydlí, výkonu vlastnických práv obecně, nebo prostě jen o zájmu na klidném a nenarušeném každodenním soukromém životě a na osobním blahu každého jednotlivce, vždy je podmínkou sine qua non klidné, čisté, zdravé a v maximální míře přirozené životní prostředí. Fakt, že je již Úmluvou plnohodnotně chráněno, je proto významným signálem pro vnitrostátní subjekty moci zákonodárné, výkonné i soudní, tedy ty orgány smluvních států, které jsou povinné zajistit na národní úrovni maximální soulad s úpravou a cílem Evropské Úmluvy.

Navzdory výše uvedenému, současná situace není samozřejmě ideální. Hlavní problém kontrolního mechanismu Úmluvy, tedy neúnosné přetěžování Soudu a s tím související příliš dlouhé trvání řízení před ním a neustále narůstající množství stížností čekajících na vyřízení, je poměrně velkým šrámem na lesku celého systému. Nezbývá tedy než doufat, že bude v blízké době v rámci dalších jeho reforem nalezen způsob, jak tento problém do budoucna účinně řešit. Jak již bylo řečeno výše, praktický význam Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a tedy i titulního práva této práce, totiž stojí a padá s efektivitou činnosti Evropského soudu pro lidská práva.

Seznam použitých pramenů

Literatura

AKANDJI-KOMBE, J-F.: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, 1. edition, Strasbourg: Council of Europe, 2007.

AUST, A.: Handbook of international law, 1. printing, Cambridge University Press, 2005.

BROWNLIE, I.: Principles of public international law, 7. edition, Oxford University Press, 2008.

ČAPEK, J.: Evropská komise a Evropský soud pro lidská práva. Linde Praha. 1995.

ČAPEK, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod: 1. část – Úmluva, 1. vydání, Linde Praha, 2010.

ČEPELKA, Č.: Mezinárodněprávní ochrana lidských práv, AUC Iuridica, 1990.

ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P.: Mezinárodní právo veřejné, 1. vydání, C. H. Beck, Praha, 2008.

DAVID, V. a kolektiv: Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou, 2. vydání, Leges, Praha, 2011.

European Convention on Human Rights, collected texts, Council of Europe Press, Strasbourg, 1994.

HUBÁLKOVÁ, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde Praha, 2003.

HUBÁLKOVÁ, E.: Stručná rukověť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, zvláštní číslo, listopad 2008.

HÝBNEROVÁ, S. Evropská ochrana lidských práv, Základní dokumenty, Karolinum, Praha, 1992.

KILKELLI, U.: The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 1, Council of Europe, Strasbourg, 2003.

Manual on the human rights and the environment, Council of Europe publishing, Strasbourg, 2006.

POTOČNÝ, M., ONDŘEJ, J.: Mezinárodní právo veřejné - zvláštní část, 5. vydání, C. H. Beck, Praha, 2006.

RENUCCI J-F.: Introduction to the European Convention on Human Rights - The rights guaranteed and the protection mechanism, 1. printing, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2005.

ROBERTSON, A. H.: Privacy and human rights: reports and communications presented at the third international colloquy about the European Convention on Human Rights, 1. edition, Manchester University Press, 1973.

SAN JOSÉ, D. G.: Environmental protection and the European Convention on Human Rights, 1. printing, Council of Europe Publishing, 2005.

SHAW, M. N.: International law, 5. edition, Cambridge University Press, 2003.

ŠIŠKOVÁ, N.: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii, 2. vydání, Linde Praha, 2007.

ŠTURMA, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, 2. doplněné vydání, C. H. Beck, Praha, 2003.

ŠTURMA, P.: Úvod do evropského práva ochrany lidských práv, Karolinum, Praha, 1994.

VAN DIJK, P., VAN HOOFF, G. J. H.: Theory and practice of the European convention on human rights, 3. edition, Kluwer Law International, The Hague, 1998.

Články

KRATOCHVÍL J., MAJERČÍK, L': Neviditelná většina: osud českých stížností před ESLP, Bulletin Advokacie, 4/2011, str. 15n.

PALOUŠ, M.: Několik poznámek k výkladové praxi Evropského soudu pro lidská práva, Centrum pro teoretická studia, Praha, 2007.

REPÍK, B.: Chrání Evropská úmluva o lidských právech právo na životní prostředí? (první část), Bulletin advokacie č. 7-8/2005, str. 20n.

Kvalifikační práce

BARINKA, R.: Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation, dizertační práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005/06, vedoucí práce prof. Dalibor Jílek.

HOLÍK, M.: Ekologická interpretace úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, rigorózní práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005/2006, vedoucí práce JUDr. Jana Dudová, Ph.D.

KOHUTIČOVÁ, P.: Listina základních práv EU, diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2010.

Internetové zdroje

<http://www.assembly.coe.int>

<http://www.business.center.cz/>

<http://www.cak.cz/>

<http://cmiskp.echr.coe.int/>

<http://www.coe.int/>

<http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-07-01.pdf/>

<http://www.echr.coe.int/>

<http://www.epravo.cz/>

<http://www.eycb.coe.int/>

<http://is.muni.cz/>

<http://www.unep.org/>

<http://www.unizar.es/>

Vnitrostátní právní předpisy

ústavní zákon č. 1/1993 Sb, Ústava České republiky

zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

**Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva resp. bývalé
Evropské komise pro lidská práva**

(byla vyňata z databáze HUDOC, dostupné na webových stránkách:
<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>)

- Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom, 28. 5. 1985, stížnosti č. 9214/80; 9473/81; 9474/81
- Airey v. the Ireland, 9. 10. 1979, stížnost č. 6289/73
- Al-Adsani v the United Kingdom, 21. listopad 2001, stížnost č. 35763/97
- Anayo v. Germany, 21. 12. 2010, stížnost č. 20578/07
- Berrehab v. the Netherlands, 21. 6. 1988, stížnost č. 10730/84
- Buckley v. the United Kingdom, 25. 9. 1996, stížnost č. 20348/92
- Campbell v. the United Kingdom, 25. 3. 1992, stížnost č. 13590/88
- Chapman v. the United Kingdom, 18. 1. 2011, stížnost č. 27238/95
- Copland v. the United Kingdom, 3. 4. 2007, stížnost č. 62617/00
- Costello-Roberts v. the United Kingdom, 25. 3. 1993, stížnost č. 13134/87
- Dudgeon v. the United Kingdom, 22. 10. 1981, stížnost č. 7525/76
- Elsholz v. Germany, 13. 7. 2000, stížnost č. 25735/94
- Fadeyeva v. Russia, 9. 6. 2005, stížnost č. 55723/00
- Fredin v. Sweden (No. 1), 18. 2. 1991, stížnost č. 12033/86
- Gaskin v. the United Kingdom, 7. 7. 1989, stížnost č. 10454/83
- Gillow v. the United Kingdom, 24. 11. 1986, stížnost č. 9063/80
- Godwin v. the United Kingdom, 11. 7. 2002, stížnost č. 28957/95
- Golder v. the United Kingdom, 21. 2. 1975, stížnost č. 4451/70
- Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, 27. 4. 2004, stížnost č. 62543/00

- Guerra and others v. Italy, 19. 2. 1998, stížnost č. 14967/89
- Handyside v. the United Kingdom, 7. 12. 1976, stížnost č. 5493/72
- Hatton and others v. the United Kingdom, 2. 10. 2001, stížnost č. 36022/97
- Hatton and others v. the United Kingdom, 8. 7. 2003, stížnost č. 36022/97
- Hoffmann v. Austria, 23. 6. 1993, stížnost č. 12875/87
- Hokkanen v. Finland, 23. 9. 1994, stížnost č. 19823/92
- James v. the United Kingdom, 21. 2. 1986, stížnost č. 8793/79
- Johansen v. Norway, 7. 8. 1996, stížnost č. 17383/90
- Johnston v. Ireland, 18. 12. 1986, stížnost č. 9697/82
- Keegan v. Ireland, 26. 5. 1994, stížnost č. 16969/90
- Klass v. Germany, 6. 9. 1978, stížnost č. 5029/71
- Kroon v. the Netherlands, 27. 10. 1994, stížnost č. 18535/91
- L. C. B. v the United Kingdom, 9. 6. 1998, Stížnost č. 23413/94
- Leander v. Sweden, 26. 3. 1987, stížnost č. 9248/81
- López Ostra v. Spain, 9. 12. 1994, stížnost č. 16798/90
- Malone v. the United Kingdom, 2. 8. 1984, stížnost č. 8691/79
- Marckx v. Belgium, 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74
- McGinley and Egan v. the United Kingdom, 9. 6. 1998, stížnosti č. 21825/93, 23414/94
- Moreno Gómez v. Spain, 16. 11. 2004, stížnost č. 4143/02
- Muriel Herrick v the United Kingdom, 11. 3. 1985, stížnost č. 11185/84
- Murray v. the United Kingdom, 28. 10. 1994, stížnost č. 14310/88
- Niemietz v. Germany, 16. 12. 1992, stížnost č. 13710/88
- Norris v. Ireland, 26. 10. 1988, stížnost č. 10581/83
- Olsson v. Sweden, 24. 3. 1988, stížnost č. 10465/83
- Papamichalopoulos v. Greece, 24. 6. 1993, stížnost č. 14556/89
- Petrenco v. Moldova, 30. 3. 2010, stížnost č. 20928/05
- Powell and Rayner v. the United Kingdom, 21. 2. 1990, stížnost č. 9310/81

- Rees v. the United Kingdom, 17. 10. 1986, stížnost č. 9532/81
- Sheffield and Horsham v. the United Kingdom, 30. 7. 1998, stížnost č. 22985/93 ; 23390/94
- Silver v. the United Kingdom, 25. 3. 1983, stížnosti č. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75
- Socité Colas Est and others v. France, 16. 4. 2002, stížnost č. 37971/97
- Streletz, Kessler and Krenz v. Germany, 22. 3. 2001, stížnosti č. 34044/96, 35532/97, 44801/98
- Taskin and others v. Turkey, 10. 11. 2004, stížnost č. 46117/99
- the Belgian linguistic case, 23. 7. 1968, stížnosti č. 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 a 2126/64
- Velosa Barreto v. Portugal, 21. 11. 1995, stížnost č. 18072/91
- X. a Y. v. the Netherlands, 26. 3. 1985, stížnost č. 8978/80
- X and Y v. the Federal Republic of Germany, 13. 5. 1976, stížnost č. 7407/76
- X, Y, Z v the United Kingdom, 22. 4. 1997, stížnost č. 21830/93
- Zana v. Turkey, 25. 11. 1997, stížnost č. 18954/91

Právo na respektování soukromého a rodinného života

Shrnutí

Diplomová práce se zaměřuje na pojem práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu Článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Jejím cílem je provést specifikaci titulního práva, a to především za pomoci relevantních rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, resp. bývalé Evropské komise pro lidská práva. Navzdory faktu, že je Úmluva chápána jako „žijící nástroj“ a vyčerpávající definice práv a svobod jí garantovaných tedy není dána, tato práce si klade za cíl sestavit jakousi mozaiku dílčích oblastí, které mohou, za určitých podmínek, požívat ochrany Článku 8 Úmluvy a pro jejichž porušení lze k Soudu směřovat stížnost.

Ochrana privátní sféry jednotlivce je tématem, které je mimořádně aktuální a jeho význam bude pravděpodobně v blízké době ještě rapidně růst. Protože je právo na respektování soukromého a rodinného života svou povahou mimořádně obsáhlé a rozsah diplomové práce není naprosto způsobilý jej pojmout v plném rozsahu, rozhodla jsem se z celé škály relevantních problémů zaměřit na jeho environmentální aspekty. Přestože Úmluva žádné explicitní právo na příznivé životní prostředí neobsahuje, Soud dokázal ve své rozhodovací praxi nalézt nezpochybnitelný vztah mezi ochranou životního prostředí jednotlivce a práv Úmluvou výslovně garantovaných. Při její aplikaci v environmentálních otázkách pak dominuje především právo na respektování soukromého a rodinného života.

Práce si klade za cíl podat obecný výklad každého ze čtyř základních objektů titulního práva, tedy soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Bližšímu zkoumání pak budou podrobeny případy, kdy některý z těchto objektů byl nebo měl být předmětem neoprávněného environmentálního zásahu. Za účelem dosažení určitého stupně komplexnosti práce je výklad ustanovení

Článek 8 zasazen též do obecnějšího kontextu, zejména pokud jde o otázky týkající se Úmluvy jako takové, nebo Evropského soudu pro lidská práva.

Klíčová slova:

soukromý a rodinný život, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na příznivé životní prostředí

The right to respect for private and family life

Abstract

The diploma thesis focuses on the notion of the right to respect for private and family life in the light of the Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Its aim is to compile a specification of the notion, while using the significant relevant judgments of the European Court of Human Rights or the former European Commission of Human Rights. Despite the fact, that the Convention is perceived as a „living instrument“ and the exhaustive definition of the rights and freedoms included is not fixed and not even possible to set, the thesis targets to assemble the mosaic of individual partial aspects, which may, under certain conditions, enjoy the protection under Article 8 of the Convention.

The protection of the privacy of an individual is a topic, which is extremely actual and it is probable that its importance is going to even more rapidly increase in the next years. Since the notion of the right to respect for private and family life is a very broad concept and the extent of the diploma thesis is not capable to deal it in a whole range, I have chosen its environmental aspects as a major interest of the thesis. In spite of the fact that the Convention includes no right to a decent environment, the Court has found in its practice an indisputable link between the protection of the environment and the rights and freedoms explicitly guaranteed by the Convention. The right to respect for private and family life dominates in case of the application in environmental issues.

The thesis aims to set the general interpretation of each of the four basic objects of Article 8, which means the private life, family life, home and correspondence. The more detailed research is done in cases, where some of the objects mentioned were a subject of an environmental nuisance. In order to reach a

certain level of complexity of the thesis, the elaboration of the title notion is supported by the general context, especially the questions of the European Convention on Human Rights or the European Court of Human Rights.

Keywords:

private and family life, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, right to environment